

ZELTA SERIJA

16

L $\frac{1}{230}$

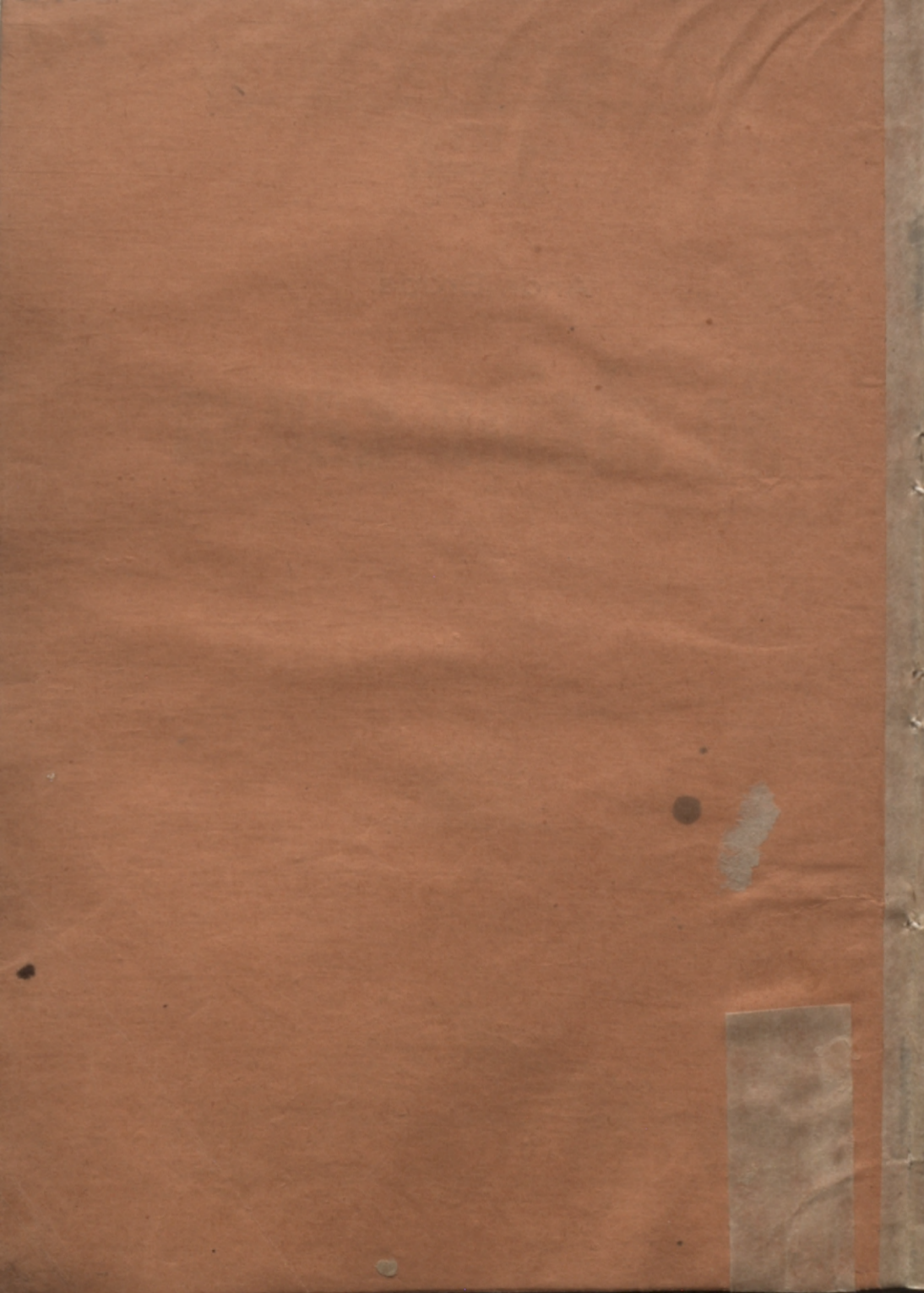
y

Andr. Brods.

No atziņu kausa

APGĀDE «RĪTS»

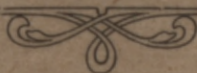
230

10

ZELTA SERIJA
RAKSTU KRĀJUMS JAUNATNEI
LONGĪNA AUSĒJA REDAKCIJĀ **16**

Andr. Brods

No atziņu kausa

GRĀMATU APGĀDES „RĪTS” IZDEVUMS
Rīgā, 1929. g.

10

030909498

Vija Lāča Latv. PēR
VALSTS BIBLIOTĒKA

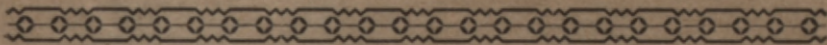
~~76~~ 5.522

10. II 84

Akc. Sab. B. Dīrļķis un b-dri
Rīgā, L. Ķēniņa ielā № 24.

---

ievadam.

Apcerējumi, kas apvienoti ar nosaukumu «No atziņu kausa», cēlušies no tām domām, ko sen atpakaļ saņēmu ar Richarda Jānkes «Aus der Mappe eines Glücklichen». Esmu viņam, stingri pieturēdamies pie tā gara, kas plūst no šā autora darba, licis vācu valodas vietā runāt latviski.

Līdz ar R. Jānki man negribot jāsaka, ka šis darbs nav domāts «lieliem» un augsti mācītiem cilvēkiem, un ka viņa valoda nepauž nekādu jaunu pasaules gudrību. Arī tās asaras, kas daudzējādā postā dēļ plūst mūsu tautā, viņš visas nenožāvēs. Nē! «No atziņu kausa» grib runāt tikai uz tiem, kas iespējami laimīgi varētu gan būt, ja paši to tikai gribētu.

Andr. Brods.

I.

Piedzīvojumi.

Piedzīvojumu krājums ir ikkatra cilvēka vienīgais kapitāls, kas nekad nedilst, bet ar katru acumirkli vairojas. Tomēr jāsaka, ka augļus viņš nes tikai tam, kas personīgi piedzīvojumus ir krājis un krāj, un arī pa lielākai daļai tikai tad, kad jau ir par vēlu. Un tomēr šis kapitāls ir ikkatram jākrāj, jākrāj pašam gribot negribot.

Bērnām, pa lielākai daļai arī vēl jauneklīm, «piedzīvojumi» ir tukšs vārds, ar ko viņš nezina nekā iesākt,—ir vārds, kas viņam liekas atrasts tānī nolūkā, lai viņu, it kā pazemojot, izslēgtu no pieaugušo sabiedrības. Dzīve viņam vēl neuzdod nekādas mīklas; viņam ir viss skaidrs un saprotams, jo viss liekas esot tikai viņa dēļ. Un pirmais piedzīvojums ir tas, kas viņam liek nojēgt to, ka viņš nav vis par centru visam esošam un ka tadēļ pasaule nemaz nav no viņa atkarīga: dārgs, bet arī rūkts piedzīvojums. —

Dzīves gaita viņu neapmierina! Viņš vēlētos to paātrināt, vēlētos tai dot citu virzienu. Bet neiekrīt viņam, diemžēl, prātā tas, ka neskaitāmi citi priekš viņa ir to pašu vēlējušies un to pašu gribējuši. Un kā šiem tur sen atpakaļ, tā arī šim te tagad bija jāpiedzīvo, ka atsevišķs indivīds ir tikai niēcīgs piliens dzīves okeānā, kas līdz ar viņu ceļas un krītas mūžīgi. Un aizrit ilgs un sāpju bagāts laiks, kamēr viņš to pilnīgi un skaidri saprot! Dažam šī pazemojošā un tomēr apgarotības bagātā atziņa nekad neuzliesmō, atziņa, ka neesi nekas vairāk kā puteklītis bezgalīgajā visumā. —

Saprotami un it kā caurredzami jauneklim liekas esam arī visi cilvēki, ar ko viņam jāsatiekas. Viņš domājās tos visus pazīstot — ar visiem trūkumiem, ar visu pārākumu. Un kad tad viņam drīz vien jāpiedzīvo, ka šie pārākumi bija iedomāti un ka trūkumu un kļūdu tur bija daudz vairāk nekā bija sagaidījis, tad viņš jutās pievilts! Viņš par tiem sūrojās un zēlojās kā par sliktiem, par viltīgiem cilvēkiem, un tā viņš sarūtkināts no tiem novērsās. Cik sāpīgs piedzīvojums abās pusēs! — Lūk, cilvēki nekad nav ne tik labi, ne arī tik slikti, par kādiem viņus turam. —

Bet piedzīvojumu kapitāls nav iekrājams no lieliem posteņiem, no lielām sumām — tas krājas no santīmiem, — tas jākrāj pat no santīmu daļām, un ne ikkatrs māk šos mazos saskaitāmos saskaitīt un tā iegūto bagātību apzināties. Mazākai daļai tas izdodas nākošā lielākā piedzīvojumā, proti tur, kur savs pašā «e s» nav tāds, kā par to bija sapņojis. Vai ikkatrs reiz nejutās esot diezgan stiprs un diezgan liels, lai taptu par kautko sevišķi ievērojamu, par sevišķi ievērojamu darbinieku savā arodā? Un cik bieži tad ikkatram, gribot godīgam būt, nebija pašam jāatzīstas, ka vainīgi nebija vienīgi citi cilvēki un «launā» pasaule, bet arī pats, ka cerības nepiepildījās? Vai ikkatrs izšķīrošā brīdī nav bijis par daudz nedrošs, pat glēvs? Vai ikkatram reiz nav jānāk pie atziņas, ka arī viņa spējām un viņa gribai ir savas robežas? Īsumā — katram, lūk, reiz jānāk pie pārliecības, ka arī viņš ir tikai cilvēks, kā visi citi, un ka arī viņa spējas un griba ir nepilnīgas! —

Šis, šķiet, ir visrūktākais no visiem piedzīvojumiem, un jo krietnāks pats cilvēks un viņa centieni, jo nospiedošāks ir šā piedzīvojuma iespaids un dziļākas ar to saistošās dvēseles sāpes. Un tomēr nav vērtīgāka piedzīvojuma par šo, jo tas cilvēku atkal izlīdzina un samierina ar cilvēkiem un ar pasauli. —

Tā ir mūsu vājuma un nepilnības svētība, ka sava vājuma un savas nepilnības dēļ mēs topam lēnprātīgi un iecietīgi

pret visu to, kas ir nepilnīgs, un viņu dēļ mēs mācamies jo augstāk cienīt to, kas ir labs un skaists. Kā lai no citiem prasām pilnību, ja paši esam nepilnīgi? Varbūt, ka arī viņu, tāpat kā mūsu sirdīs kvēlo vislabākā griba; varbūt, ka arī viņi, tāpat kā mēs, ir cīnījušies un pie tam vēl, varbūt, kā īsti varoņi! Bet mēs redzējām tikai to, ka viņi krita, bet neredzējām, ka un kā viņi cīnījās, un tādēļ, lūk, mēs viņus palājam, vai pat nicinām. Tagad to zinām labāk: viņi ir cilvēki, tāpat kā mēs — nevis slikti, bet vāji, un mums pret viņiem nav jāizturās nosodoši, bet līdzcietīgi. —

Labi tam, kas no sava piedzīvojumu kapitāla iegūst šo atziņu, un jo agrāk — jo labāk! Tas uz pasauli un citiem cilvēkiem noraudzīsies ar nopietnu mierīgumu — bez kurnēšanas un sodīšanās, bet ar nepiedzīvojušas jaunatnes straujo nepacietību un neiecietību. Un cik daudz karstas cīņas un nemiera, cik daudz ciešanu un rūgtumu mums un citiem neiztaupītos neizbaudītu, ja mēs to zinātu savas dzīves sākumā! Un mēs to zinātu, ja tikai gribētu un ticētu. Šie piedzīvojumi atkārtojas vienmēr un visur no paša pirmsākuma, ja arī vienmēr un visur citādā veidā. Bet citu piedzīvojumiem neviens negrib ticēt un netic, kamēr pašam viņu nav. Un tad, kad tie mums pašiem ir iekrājušies, — kad mēs to zinām un esam nākuši pie atziņas, tad, pa lielākaļ daļai, ir par vēlu, — tad pa lielākaļ daļai ir pienācis laiks šķirties no dzīves. Cilvēkam ir jāatstāj dzīve, kad ir iemācījies dzīvot! Arī tas ir noslēpums, ir dzīves mīkla. —

II.

Dzīves mīkla.

Citāda nekā parastās mīklas ir dzīves mīkla, un jo asāks domātājs ar jo plašāku redzes aploku, kas pie viņas uzminēšanas stājas, jo grūtāka viņam ir šī uzminēšana un jo neapmierinošāk viņam tā izdodas. Caurmēra un vēl mazāki laudis par dzīves mīklu nekā nezina; viņi dzīvo savu dzīvi tā, kā

viņiem tā jādzīvo, neko negudrojot, galvu gar tādām lietām veltīgi nenopūlējot.

Kā attīstās dzīvība no tā, kas ir nedzīvs, — kā tas, kas ir dzīvs, pārvēršas atkal par nedzīvu? Lūk, mīkla, kas gan laikam mūžam paliks neatminēta. Bet ar tādiem jautājumiem lai nodarbojas zinātne! Cits jautājums, t. i. jautājums pēc cilvēka eksistences satura un mērķa, zīmējas uz ikkatru cilvēku, kas skatās apkārt sev un tālāk pāri par sevi.

Kādēļ mums jāiestājas šai dzīvē, kur mums tik grūti orientēties un kuŗa mums tomēr tik drīz atkal jāatstāj? Kāda nozīme tad ir šim cilvēku juceklim un viņu steigai un skriešanai pēc laimes, ko taču nekad nepanāk? Kādēļ dzīvo visi šie cilvēki, viens otru mīlēdami un nīsdami, viens otru pabalstīdami un vajādami? Vai visas ciešanas un sāpes, visas nopūtas un asaras nenozustu ar vienu reizi, ja beigtos dzīvība, ja pārtrauktos dzīve?

Lai raugamies kur raudzīdamies, mēs dzīvībai un dzīvei neatrodam cita mērķa, kā tikai to — uzturēt dzīvību un turpināt dzīvi. Uz to audzina un radīna augošo jauno cilvēku, lai viņš varētu dzīvot un pats sevi uzturēt; tāpēc viņā mostas dzīva pēc mīlestības uz otru dzimumu, lai cilvēce neizmirtu; tāpēc viņš cīnās un nopūlējas, lai arī viņa bērni varētu dzīvot; tāpēc viņā uzliesmo prieks un cerības, lai pārciestu baltas un nebaltais dienas. Un beigās? — Ar salauztu sirdi un apraudāts viņš savas gaītas nobeidz kapā, atstādams dzīvi, kur tik karsti bija cīnījies, un atstāja viņu dzīvība, ko tik karsti bija aizstāvējis! Kāpēc tas viss? —

Kāds satirīķis reiz apgalvoja, ka tā sauktās krītošās zvaigznes esot daļas no tādiem debess ķermeņiem, ko apdzīvojuši apgaismotāki radījumi nekā mēs esam. Tie esot skaidrāk nekā mēs atzinuši, ka dzīvei un dzīvībai nēesot nekāda mērķa, un tādēļ viņi savu zemi ar varenām mīnām esot saprīdzinājuši drupās, lai izbeigtos visas ciešanas un vis posts.

Tāpat vajagot arī mums darīt, kas izmisdami cīnoties ar pašu dzīvi un dzīves miklas atminēšanu. —

Vai mēs, varbūt, esam kā kādā cietoksnī noņemtiņi gūstekņi, kas ķerrās smiltis stumj no vienas vietas uz otru tikai tādēļ, lai viņus nodarbinātu? — Jeb varbūt mēs esam pielīdzināmi kāda varena plantātoru vērgiem, kas izsūtīti, lai nosusinātu kādu purvu un to pārvērstu par auglīgu lauku? — Tas jau būtu kautkas mērķim līdzīgs. Bet kādēļ tad Dievs jau pašā sākumā šā purva vietā nerādīja auglīgu lauku, un kam tad šis lauks lai nāktu par labu, plantātoram vai — Dievam? Jeb vai tiešām neesam Dieva domu dzirksteles iemiesojums, un tāpat arī visa pasaule! — Vai tas, kas mums parādās kā dzīve un tiešā īstenība, nav nekā vairāk kā atspulga no kautkā mums nezināma un neizprotama?

Kādam nolūkam? — Kādēļ? — Tā mēs vienmēr taujājam, vienmēr un visur, ko redzam un dzirdam. Cilvēks citādi darīt arī nevar, jo viņa dabā un visā viņa būtībā ir tā neizbēgamība, notikumus uzskatīt par bezgalīgu ķēdi, kas sastāv no cēloņiem un sekām. Mēs nekā nevaram iedomāties bez cēloņa, nekā bez sekām. Vai varbūt tādēļ mums jāmaldas pa šo domu labirintu?—

Kā tārps, kas pa zemi lodā, cilvēku nesaprot un nekā nezina par viņa cīņām un darbību; kā lakstīgala, kā pogāšana mums dvēselē tā spiežas, nekā nezina par mākslu un filozofiju; kā strādnieks, kas šosejas malā drupina akmeņus, nekā nenojauž no dzejnieka un mākslinieka dzīves traģikas: tāpat arī cilvēks, un garīgi pat visaugstāki štāvošais, nespēj saraut tās važas, kas saista viņa garu. Mēs nespējam iedomāties tārpa dzīvē, kas taču pēc miesas ir tas pats, kas mēs! Kā tad lai mēs saprastu tādu būtī, kam vajaga būt pavisam citādi nekā mēs, kas mūsu cilvēciskos jēdzienos nav ietverama, nav ar mūsu cilvēciskiem vārdiem apzīmējama? Kā mūsu ēna lec mums līdz, ja gribam tai pāri pārlēkt, tāpat mūs nekad nēatstāj mūsu cilvēcīgā īpatnība, kuŗas dēļ nespējam citādi domāt kā tikai cilvēciski. Mēs miesīgi kā iznīcīgi radījumi

esam garīgi nostādīti bezgalības sakarībā, un kā tādi šo bezgalību un neiznīcību varam gan tā patumši nojaust, bet ne pilnīgi saprast un pārskatīt, — visur mums nozūd zem kājām pamats, kur iedrošināties spert soli bezgalīgās neiznīcības laukā. —

Mūsu dzīvei ir mērķi, — mēs tos spraužam, mēs citādi darīt nevaram, jo arī tas pieder pie mūsu īpatnības. Bet pasaules visumā, ko savās domās nespējam līdz galam izdomāt, var arī nebūt nekādu mērķu, vai arī tie var būt mums neapverami, jo tur — pasaules visumā — taču var valdīt pavisam citas sakarības, un tām tādēļ var būt arī pavisam cits saturs nekā mums un mūsu dzīvei. Bet arī tie ir tikai cilvēcīgi izteicieni, — sakarība un saturs, jo viņi mums neatklāj un neizteic to, ko mēs nespējam ne zināt, ne saprast, — neizteic viņi to, kas mums laikam gan paliks mūžam apslēpts un nezināms. —

Taisnība, — mums ir jāraugās augstāk, augstu pāri par sevi, jo arī tas pieder pie mūsu īpatnības! Bet ko tas nozīmē: «Augstu pāri par sevi»? Vai arī tie nav tikai cilvēcīgi vārdi? Mums taču ir jānojauž arī tas, ka mūsu atziņu ierobežo tūkstošiem nepārspējamu kavēkļu; mums taču jāzina arī tas, ka mēs nezinām pat tā, vai tas tiešām arī ir, ko saucam par absolūtu patiesību, nerunājot nemaz par tās atrašanu!

Tā šī dzīves mīkla, jautājums, pēc dzīves mērķa un satura, vismaz mūsu šīs pasaules mūža laikā paliks neatminēta. Un tas, man liekas, ir labi, ka mēs pašī sev šo jautājumu uzstādām, jo iegūtā atziņa, ka viņš mums nav atrisināms, mūs izsargā no augstprātības; bet slikti ir ar mums, ja domājam, ka tādēļ mums būtu jākrīt izmisumā, zaudējot pie tam dzīves prieku! —

Un svāra kaušos beigās mums taču krīt tikai pati dzīve, bet nevis tas, kas aiz viņas un pāri par viņu. Taisnība tādēļ ir visiem tiem, kas uz savu dzīvi neskatās kā uz kādu mīklu, bet kā uz viņiem piešķirtu uzdevumu, kas ir jāiz-

pilda ar viņiem piešķirto spēju palīdzību tik pilnīgi, cik tas ar vislabāko gribu iespējams. —

Tādēļ izpildi savu pienākumu un zini to, ka tavš darbs — un lai tas būtu vai diezin cik niecīgs — ir nepieciešams locekļis tavas tautas un visas cilvēces darbā, — vairāk par to cīnīties izzināt nav neizbēgami vajadzīgs. Ja tev būs lemts kādreiz vairāk par to zināt, tad tas nāks pats no sevis, bez tavas sevišķas nopūlēšanās. Nenogurdini savas smadzenes, domādams par dzīves mīklu, bet dzīvo tu savu dzīvi lietderīgi un priecājies par viņu! —

III.

Optimisms un pesimisms.

Pesimists uzskata visu pasauli par pastāvīgu ciešanu un moku zemi, par bēdu un asaru ieleju, kur saules stari nespēj mākoņus izklaidēt. — Optimistam viņa ir rožu dārzs, pilns ziedu smaržas, pilns putnu dziesmu un spoži mirdzošas saules gaismas. Kuram no viņiem taisnība? —

Bez lielām pūlēm pesimists pierādīs, ka viņa dzīves uzskats pareizs. Lai vaicā viņš tev, piem., tikai to, vai tu savā īsajā vai garajā mūžā esi vienmēr juties laimīgs, un tev negribot būs jāsaka: nē! Jāprasa viņam tikai tas, vai tu neesi diezgan daudz grūtumu un sāpju cietis un vai nākotne tev nenesīs to pašu, un negribot tev būs viņam jāpiekrīt. Jāatgādina tikai šis tas par cilvēku ļaunprātību un skaudību un viņu mēlnesību; jāizrāda tikai uz slimībām un trūkumu, uz nabadzību un rūpēm, un atmiņas tevī sāk pacelties kā putnubars, visu to drūmo brižu atmiņas, ko pats esi izbaudījis un redzējis citus izbaudām. Un tev ir pesimistam negribot jāpiekrīt: dzīve ir drūma un sāpju un ciešanu pilna, tik pilna, ka nav vērts tādu dzīvi dzīvot, ka nav ko žēloties, ka tā agrāk vai vēlāk ir jāatstāj. —

Bet vai tad tas vēl sevišķi jāpierāda, kas ir saprotams pats par sevi? Jā gan: ir diezgan daudz tādu patiesību, kas

nav apgāzamas un tomēr ir jāpierāda, — tā, piem., matēmatikas likumi. Bet citādi taču ir ar tādām lietām, ko tu pats esi piedzīvojis un pārdzīvojis, par ko tev jāgriežas pašam pie savām jūtām. Lūk, tur lai runā tavas sirdsjūtas, un tu neklausies ne uz kādiem pierādījumiem!

Vai neesi kādreiz savā mūžā redzējis ceļmalā nokritušu, nedzīvu putniņu? Tu apstājies, un tev bija viņa žēl, žēl šī mazā dziedoņa, kas bija beidzis savas dziesmiņas skandināt un pa saulaino gaisu lidot. Kādēļ? Vai tev varbūt iešāvās prātā doma, ka šim putniņam dzīvam esot liktenis varbūt bija piešķīris to laimi, kā cilvēkiem trūkst? Jeb vai tu esi kādreiz noskatījies kāda pavadišanā uz pēdējo dusu, kas šķīries no dzīves, — vai varbūt esi stāvējis pie tāda atvērta kapa, kur patlaban nolaists tāds noguris ceļnieks? Vai tev sirds neiesāpējās par to, kas tur palika kapu kalniņā, — vai sirds neietricējās sāpēs, domājot pašam par sevi, ka arī tev pašam reiz — un kas zin', cik drīz — būs tas pats ceļš jānostaigā? — Kādēļ tas tā? — Ja tu esi reliģiozs cilvēks, tad tev domas kavējas pie aizkapa dzīves, kur ciešanas nepazīst; ja tāds neesi, tad tu apmierinies ar domām, ka līdz ar nāvi beidzas viss, arī ciešanas. Tā tad un — tomēr: kamdēļ ciešanas un sāpes un asaras? —

Ja esi godīgi vaļsirdīgs, tad tev tomēr negribot ir jāatzīstas, ka tev tava dzīvība ir dārga un ka tu no tās negribi šķirties, negribi šķirties no savas dzīves. Lūk: ja tu domās pakavējies pie pagājušām dienām, tad tu atminies ne vienu vien rūpju un sāpju brīdi, un maz tur tavā pagātnē būs saulainu dienu, kur tu bijī tā īsti laimīgs. Bet vai tad tu nekad neesi pārdomājis vispirms par to, ka tas, kas rets, dziļāk iespiežas atmiņā, nekā tas, kas ikdienišķs, un otrkārt: puķu ziedi savīst drīz, bet izturīgāki par tiem ir ērkšķi! —

Paskaties kaņēvī! Viņa sadzijušās rētas runā skaidru valodu par pārciestām sāpēm un mokām. Bet vai viņš tamdēļ ir saucams par slimu? Vai viņš tur tavā priekšā nestāv sava spēka apziņā un lepns uz savām rētām? Vai šīs viņa rētas nav pierādījums tam, ka viņš ciņā ar sāpēm

un ciešanām ir palicis uzvarētājs? Tāpat tas ir arī ar tavu dzīvi: sāpju un ciešanu tur bija diezgan, bet viens otrs laimes saulītes stars tās pārvarēja, jo pretējā gadījumā tu nevarētu mīlēt ne savu dzīvi, ne dzīvību.

Tādēļ pārdomā nopietni un atzīsties, ka dzīve tev tomēr ir mīļa un tāda, kuŗu ir gan vērts dzīvot. Par pārspīlētu optimistu tev tādēļ vēl nav jāsaucas, un arī tas ir tikai tāds vārds, ar ko citi mūs maldina un mēs — citus. Bet dzīvi ar to vien ne uzcelt, ne arī nostiprināt, un pēdējais taču ir tas galvenākais!

Taisnība, ka pasaulē ir daudz, ļoti daudz arī tādu ciešanu, kas nav novēršamas ar visskaistākiem vārdiem, ciešanas, kuŗu novēršanai cilvēki līdzekļu nezina. Pie citiem mēs tās redzam un paši izbaudām. Bet nekur un nekad es neesmu redzējis to, ka kāds tās būtu mazinājis ar kurnēšanu un vaidēšanu un rokas klēpī turot.

Pārlicība, ka dzīve ir nepārtrauktu ciešanu rinda, sāpes nemazina, jo katrs jauns likteņa piemeklējums tādu pārlicību vēl vairāk nostiprina, un tavas dzīves debesis paliek ar katru dienu drūmākas, paliek tik drūmas, ka laimes ziedņus, kas uz tavas dzīves ceļa plaukst, tu vairs nesaredzi. Ar savu dzīves rūgtumu tu aizdzīsi no sevis visus cilvēkus, un beigu beigās tev varbūt tiešām būs taisnība, ka tavu dzīvi dzīvot tiešām nav vērts. Kas, turpretim, tic visa laba un daiļa uzvarai, kas ir ievingrinājies noraudzītās pasaules saulainajā pusē, tas pasmīn par tiem mākoniem, kas vienu otru reizi aptumšo viņa dzīves sauli, jo viņš zina, ka tā viņam tomēr atkal spīdēs.—

Dzīves prieks dara cilvēku ciešanās stipru, un šis dzīves prieks un dvēseles stiprums atbalsta arī citus; kam ar tādu cilvēku ir satikšanās, tas mīlē viņu un to ļautrību, kas dzirkstī viņa acīs. Dzīves priecīgs cilvēks ķeras ar drosmi un ļautru prātu pie savu pienākumu izpildīšanas un tādēļ, ka viņam netrūkst drošsirdības, viss sekmejas vairāk un vieglāk nekā saīgušajam un sarūgtinātam. Bet sekmes vairo uzticību pašam uz sevi un uz līdzcilvēkiem, tā ka beigās tomēr ir jāliecina,

ka ir gan vērts dzīvi dzīvot, ka mūsu dzīvē tiešām saules gaismas ir vairāk nekā krēslas. —

Saprotams, ka prātīgi darīsim, ja savai dzīvei piejauksim arī drusciņ no pesimisma. Sagaidot vienīgi prieku un visu cerību piepildīšanos, mums drīz vien būs jāpiedzīvo vilšanās un cerību sabrukums. Jāzina taču, ka sāpes un neizdošanās pavisam trūkt nevar un ka cilvēki ir tikai cilvēki ar — patmīlību un citiem vājumiem un trūkumiem, kādēļ viņi mums ne vienmēr ir simpātiski. Ja no savas dzīves neprasīsim par daudz, tad katru prieka brītiņu saņemsim ar jo lielāku pateicību un, ciešanām tuvojoties, būsīm pret tām sagatavojušies. Arī sāpes un neizdošanās ir aizsargbrūņas pret ciešanām, ir pierādījums, ka mūsu iekšējais cilvēks stājas tām pretim un cenšas pārvarēt.

Cīņai vajaga būt prieka apgarotai, jo viņa mums sniedz izdevību spēku vingrināšanai. Tādēļ neskumsti un nekurni, kad tev ir jācīnās! Drūmums un grūtsirdība vienmēr saistās ar nedrošumu un mazdūšību, bet šie rada — nevarību; turpretim gara jautrums un dzīves prieks dara drošsirdīgu un stipru. Tādēļ sargā savu gara jautrību un dzīves prieku, un tu būsi savas dzīves veidotājs un laimes kalējs, jo tu esi tas stiprākais. —

Reiz kāds jauneklis gribēja vēlu vakarā vēl lasīt grāmatu savā istabiņā, ko vāji apgaismoja no griestiem plūstošā elektriskā gaisma. Pie galdiņa uz krēsla sēdot nebija iespējams lasīt. Ko jauneklis darija? Laikam gan saīdzis sodījās par savas istabiņas vājo apgaismošanu un no lasīšanas nekas neiznāca? Nē, — jauneklis bija cilvēks, kas dzīvē vienmēr un visur vairāk uztvēra viņas gaišās nekā krēslainās puses. Viņš paņēma trepītes, atsēdās uz tām pašā augšā, taisni zem elektriskās lampiņas un lasīja savu iemīloto grāmatu, — viņš uzvarēja. —

Darīsim arī mēs tāpat! Ja gaisma nenāk pie mums, tad mēs viņu uzmeklēsim, un viņa mums spīdēs. Un pasaulē ir tik daudz, tik daudz gaismas! —

IV.

Laime un prieks.

Ka nevienam cilvēkam nav lemts še baudīt tīru, pilnīgu laimi un ka pat nevainīgākajam priekam ir klāt piejaukti rūgti pilieni, to dzejnieki vienmēr un visur ir apgalvojuši. Un vienmēr vēl viņi jaunās skaņu krāsās dzied par ciešanām, par neapmierinātām ilgām un izirušām cerībām! Ja tu cilvēkus vaicā, vai dzīve viņiem ir sniegusi to, ko viņi no tās bija gaidījuši, un vai viņi ir laimīgi, tad maz būs tādu, kas atbildēs ar priecīgu — «jā». Kas tad reiz nav vēlējies būt bagāts, stiprs, skaists, ievērojams, un kam šīs cerības būtu daudz maz apmierinoši piepildījušās? Kam viņas, saduroties ar dzīves nepielūdzamo nopietnību, nebija jāpadara daudz, daudz mērenākas? Cerības sabrūk cita pēc citas, un cilvēks tomēr nepagurst atkal un atkal cerēt uz laimi, ka tā viņam uzsmaidīs; vienmēr viņš spēlē dzīves loterijā līdzī, un ja reiz krīt vinnests, tad tas ir tik mazs, ka par to nav ko priecāties. Un cilvēks tad tur sūrojas par dzīvi un skumst par laimi, ka viņam tā pagriezusi muguru. —

Un tomēr šis cilvēks izturas netaisni! Nevar taču būt laimes, ja nav ciešanu, — jāmainās, lūk, mākoņainām dienām ar saulainām! Ja mēs nepazītu sāpes, tad mēs nezinātu kā priecāties par to, ka no viņām esam brīvi. Tikai apstākļu maiņa iepazīstina mūs ar tā īsto vērtību, kas ir iepriecinošs un patīkams. Kas nekad nav slimojis, tas patiesībā nezina, cik dārga ir veselība; kam rūpes un raizes nekad nav nospiedušas sirdi, tas nespēj saprast, cik patīkami ir būt svabadam no viņām; kas nekad nav piedzīvojis neizdošanos, tas nepazīst īsto prieku par izdošanos. Izdzēsi tu ciešanas no savas dzīves grāmatas, un tu līdz ar tām būsi izdzēsis arī laimi no tās. Tādēļ — lai arī cik savādi tas izklausītos: pānes arī ciešanas un nelaimi vīrišķīgi, jo bez tām tu nevarētu būt laimīgs! Priecājies arī par cīņu ar ciešanām, kas tev tavas dzīves un dzīvības dēļ jāved: bez cīņas tava dzīve līdzinātos saules tveicē izdegušam tukšnesim! —

Un ja tavas cerības nepiepildījās, kas tad cits pie tā bija vainīgs, ja ne tu pats? Kas tad tevi skubināja, no tavas dzīves vairāk sagaidīt un vairāk prasīt, nekā viņa spēj dot? Kā lai tu taptu par lielu — ievērojamu, kad tevī neatradās uz to nepieciešamo spēju? Ja tu neproti savu dzīves laiviņu vadīt laimīgi, tad neuzvel vainu par to vējam un viņiem, bet sev pašam un savai rokai, kas tam nolūkam nebija diezgan stipra un diezgan izveicīga. Atmet iedomību un mācies pareizi novērtēt savas spējas; ķeries pie darba un nodoma izvešanas, kas atbilst taviem spēkiem, tad aiztaupīsies vilšanās, un sekmes un izdošanās neļiks uz sevi gaidīt.

Bet kam tad citi cilvēki — radi, draugi un pazīstami? — Ja tu savu laimi sagaidi no viņiem, tad neaizmirsti vispirms to, ka arī viņi ir tikai cilvēki, un — otrkārt — tad vaicā pats sevi, ko tu viņiem esi sniedzis, vai vēl sniedz, bet nevis — ko no viņiem esi saņēmis vai saņemi! Tad savās cerībās nevilksies. —

Cik daudz laimes mēs varētu piedzīvot, ja mēs patiesībā zinātu, kas īsti laime ir? Laimes santīmus, kas mums ienāk, mēs neskaitām, bet katru brīdi gaidām uz veselu bagātību, kuŗas nekad nesagaidīsim. Un ja šī reize nāktu, tad tomēr mēs viņu par tādu neuzskatītu. Jeb vai tā nav diezgan liela laime, par kuŗu mums vajadzētu būt pateicīgiem, ka esam cēlušies no krietnas un cienījamas ģimenes, ka mūs liktenis ir apbalvojis ar miesīgu un garīgu žirgtumu, ka mums ir savs darba lauks, kas mums sagādā pārtikšanu? Par tādu laimi mums vajadzētu priecāties, tad pasaulē būtu diezgan daudz laimes.

Tam klāt nāk vēl neskaitāmi prieka brīži, kas mums gandrīz vai katru dienu uzsmaida. Arī tie pieder pie laimes, ir īstas laimes sastāvdaļas. Bet mēs esam tik izlutināti, ka tos nemaz neievērojam, un tas jau pats par sevi pierāda, cik laimīgi mēs tomēr esam. Cietumnieks priecājas par katru saules stariņu, kas pie viņa pa šauro loga spraugu uz īsu brīdi iezogas; bet kam saule vienmēr spīd, tas viņas krāšņumu nenojauž. Un cik daudz prieka tu savā

mūžā jau neesi piedzīvojis! Kad tu bez atbalsta spēri savu pirmo soli, — kad tu varēji uzrakstīt pirmo burtu. — kad tu, rotaļādamies sāki apzināties savu nespēcīgo spēku un neveiklo veiklību, — kad tad daudz vēlāk tu ieguvi savu darba lauku un atradi cilvēku, kas, kopā ar tevi dzīves ceļu stāigādams, dalījās tavos priekos un bēdās, — kad tu savu bērnu pirmo reizi skūpstīji, — kad viņš tev pirmo reizi savas rociņas preti sniedza, tev pirmo reizi preti tecēja un tevi pirmo reizi uzrunāja, — kad tava darbība tuvākā vai varbūt pat tālākā apkaimē ieguva atzinību: vai vēl atminies? Vai tā nebija laime, tik liela laime, ko nekāds dziesminieks vēl nav paspējis apdziedāt un ko toreiz spēja izjust tikai un vienīgi tava sirds! Vai visi šie un neskaitāmi citi tādi brīži būtu dzēšami no tavas dzīves vienas otras ciešanas un izirušas cerības dēļ, kuŗas taču ir nepieciešamas, lai mēs laimi vispārīgi spētu par laimi atzīt? Kaut mēs taču būtu pateicīgāki un pieticīgāki, cik daudz laimīgāki tad mēs justos un cik daudz prieka mēs piedzīvotu, ja mēs savu prātu un sirdi turētu atvērtus tam, kas ir cilvēka laime un prieks! —

Nav tev nemaz nepieciešams noiet koncertzālē. — izej zaļajā mežā! Tur tev plūst pretīm tik brīnišķīgas skaņas, — tev jāprot tikai viņās noklausīties. Vai neesi dzirdējis, kā strautiņš burbuļo un čalo, kā vējiņš glāsta koku lapas un šūpojas koku galotnēs, kā putni čivina! Klausies, kā vētra šalc un kā jūra krāc, un skaties kā rasas piliens laistās un mirdz! Un tad skaisto gleznu galerijas, — jā gan! Bet paraugies taču arī brīvajā dabā, viņas kalnos un lejās, viņas gleznu burvīgumā, krāsu bagātībā, līniju simetrijā un saskaņā! Pacel no zemes kaut vienu vienīgu koka lapiņu un apskati viņas sīkusīcīnās dzīslīņas, — apskati zieda pumpuriņu, kas tikko kā sāk atvērties! Vai tas viss tevi atstās neaizkustinātu un vai tu tiešām varēsi nepriecāties? —

Novēro arī cilvēkus un priecājies par viņu uzticību un rosību darbā un par viņu darbības dažādību. Kā tur, kā kādā neaptverami varenā mašīnā, loceklis saistās ar loekli! Tur nav nekā lieka, — visam savs uzdevums un mērķis, un

patniecīgākais locekļitis kalpo visumam un ieņem viņā savu vietu. Raugies, vēro un priecājies! Priecājies par katru labu darbu, — viņu ir tik daudz, tik daudz, un par sliktiem viņi nepārvēršas jau tādēļ vien, ka pie viņu veikšanas drusciņ līdzī darbojas arī patmīlība. —

Kā tu šad tad mežā tā no sirds ieelpo savās krūtīs atspirdzinošo meža gaisu, tā lai tava sirds atveras priekam, ko visur var atrast! Tad ciešanas tu uzvarēsi un ciešot paliksi tas pats, kas bijī: laimīgs cilvēks. —

V.

Patmīlība.

Vai no cilvēkiem vēl kāds cits var būt nesimpatiskāks, kā tas, kas vienmēr domā un runā tikai par sevi, nepiegiezdams citiem ne mazākās vērības? Viss, kas slikts un ļauns dzīvē, — skaudība un naids, zādzības un pat slepkavības, — kas gan tam ir par galvenāko cēloni, ja ne patīgums, patmīlība? Ja mēs visi neatlaidīgi un vienmēr domājum par to, cik daudz sāpju mēs citiem sagādājam ar savu nenovēlību, — ja mēs viņiem neapskaustu viņu īpašumu, stāvokli vai labo slavu: cik daudz labāk tad neizskatītos pasaulē un — mūsu tēvijā! —

Visas tikumības pamats taču gan ir nesavtība, jeb pareizāki sakot — jo pilnīgas un pastāvīgas nesavtības nav — spēja un griba, reižu reizēm sevi aizmirst un savus spēkus un pat savu īpašumu brīvprātīgi kalpināt citu labā, pašintereses nenostādot pirmā vietā. Tādēļ arī Galilejietis tur sludina pašatsacīšanos un mīlestību, kāpinādams tās līdz brīnišķīgajam bauslim, lai mīlējam tos, kas mūs ienīst, un svētiem, kas mūs lād. Tur negribot uzmācas jautājums: kādēļ patmīlība, šī bīstami ļaunā īpašība, ir iepotēta cilvēku sirdīs? Kādēļ cilvēki tik karsti mīlē sevi? —

Kā ciešanas nedrīkstam dzēst savā dzīves grāmatā, ja negribam savai dzīvei laupīt arī laimi, tāpat nedrīkstam stāties pilnīgas iznīcināšanas cīņā ar

patmīlību, ja negribam, lai līdz ar to nozūd dzīvē viss labs. Kā no patmīlības dīgst viss launs, tāpat — jāsaka — arī viss labs. Tādēļ nenosodi patmīlību, — arī viņai ir sava pilntiesīga vieta pasaules visuma sakarībā. —

Ja tevi neviens nebūtu aizkāris; ja tava jūtība nebūtu nekad atdūrusies uz nepatikšanām; ja tu nekad nebūtu piedzīvojis sāpes kāda zaudējuma dēļ; tad tu nevarētu iedomāties savu līdzcilvēku stāvokli; tu nevarētu dzīvot citus neapvainojis, un tev nebūtu svēts arī citu īpašums. Ja tu kautkādu iemeslu dēļ nekad nebūtu cietis, tad sveša tev būtu līdzcietība ar citiem apspiestiem un cietējiem, un nespētu tad tu viņiem palīdzēt nebaltā dienā, jo ne dižciltīgais farizējs, bet nicinātais samarietis bija tas, kam sirds iežēlojas par laupītāju rokās kritušo. Ja tu pats nepazītu nekādas vajadzības, nekāda trūkuma, tad tu nesaprastu arī citu vēlēšanās; tava sirds neietrīcētos līdzcietībā pret citiem, ja tu pats sevi nemīlētu. Lūk, tādēļ patmīlība ir par pamatu līdzcietībai, saudzībai un tuvākmīlestībai, un uz viņas pamatojas arī visas cilvēces dzīves progress — laicīgais un garīgais. —

Ja cilvēkos nebūtu dziņas pēc pārticības un bagātības, pēc dzīves ērtībām un ievērojamības, tad viņi nepiesavinātos zināšanas un tehniskās izveicības, kas nāk par labu arī citiem; necenstos tad viņi katrs savā darba laukā, kur viņi ar savu censību un patmīlību kalpo arī citiem un veicina arī citu dzīves apstākļu uzlabošanos. Visi atradumi un izgudrojumi, kas dzīvi padara ērtāku, un māksla, kas viņu padara skaistāku, — visa tā nemaz nebūtu, ja pētītājā un māksliniekā nebūtu iedzimis dziņa, darbināt un izlietot savas spējas, lai iegūtu materiālus labumus un savam vārdam — atzinību un slavu!

Taisnība: pētnieks, riskēdams kādā eksperimentā ar savu dzīvību, — ārsts, uzpurēdams slimnieku labā savu veselību, — skolotājs, pārpūlēdamies jaunātnes audzināšanas darbā, — valstsvīrs, par savu tēviju panesdams naidu un apmelošanu: viņi visi, to darīdami, vispirms gan nedomā par to atzinību, kas varētu viņu pūlēm sekot; mīlestība uz zi-

nātni un līdzilvēkiem, darba un pienākuma apziņa ir viņu darbošanās dzinējspēki. Bet neviens no viņiem nebūtu sācis savu grūto ceļu staigāt, ko viņi tik uzticīgi turpina, ja pašā sākumā domas par sevi un savu dzīvi viņus uz to nebūtu skubinājušas. —

Pie prātnieciskās gudrības pieder arī tas, — ko gandrīz vai visur var novērot — ka pirmcēloņi vienmēr vairāk sāk zaudēt savu nozīmi, tādēļ, ka pat ne visai cildināmu un nevisai diženu cēloņu dēļ var notikt visai cildināms darbs kā tāds, un pēdējais tad paceļ diženumā arī pašu darba darītāju. Tas ir gandrīz tā, kā ar puķi, kas uzdīgusi no trūdiem sūc savu barību: ieelpodami šīs puķes ziedu smaržu un priecādamies par viņu krāšņumu, mēs pat domāt nedomājam par to, no kā viņa uzņem savas barības vielas. —

Patmīlība ir tā zeme, no kurienes mūsu darbi dīgst; patmīlība ir tas spēka jeb barības krājums, no kurienes mums darbojoties plūst izturība. Ka tas tā nu reiz ir, par to gan tev vajaga būt skaidrībā, un labs darbs lai neapriebjas tev tādēļ vien, ka pie tā cēloņiem pieder vairāk vai mazāk arī no patmīlības.

Ja kāds bagātnieks pilnām riekšavām kaisa naudu, tad nedomā par to, ka viņš to dara, gribēdams iegūt ordeņus un titulus, ja tas īstenībā arī tā būtu — tu priecājies, ka viņa bagātība nāk par labu nabagiem un trūkcūcietējiem. Ja kāds cits savus spēkus ziedo tēvzemes dienestam, tad neraizējies par to, ka viņu uz to dzen godkāriba, bet priecājies par to labumu, kas tēvzemei un viņas iedzīvotājiem no viņa darbības nāk. —

Redzot kādu tev nepatīkamu darbu, vaicā un taujā pēc tā cēloņiem: varbūt, ka darba iemesli bija cildināmi, bet palājami tikai panākumi. Bet ir pats panākums labs, tad priecājies par to, netaujādams un nepētīdams pēc cēloņiem, kuŗu dēļ panākuma vērtība varbūt var krist. Ja tu izturēsies citādi, tad tu aplaupīsi pats sevi: tu zaudēsi ierosinājumu savam priekam un pakaļdarīšanas censībai.

Taisnība, ka ir gadījumi, kur patmīlība pati par sevi un jau kā tāda modina riebšanu katra godīga cilvēka sirdī.

Kas spēj nodot savu tēvzemi, savus līdzcilvēkus mantkāribas dēļ mērdēt badā u. t. t., to aizbildināt nav iespējams, par attaisnošanu jau nemaz nerunājot. Kas ir slikts un zemisks jau pats par sevi, to ar citu vārdu nedrīkstami apzīmēt. Bet par visu tautu vai pat visu cilvēci izsamist mums nav vajadzīgs. Cik daudz varonīgas uzpurēšanās un apbrīnojamas pašaielieģšanās vēl tur nav! Mēs tās tikai nesaredzam viņu tuvuma, vai arī tāluma dēļ! Uz tām noraugies, ja uzmācas domas, ka tev cilvēki būtu jānicina. Viņu darbi un viņu dzīve atsveŗ visu patmīlību.

Nesūrojies par patmīlību, ko redzi pie citiem, bet sevī pašā apkaŗo to kā bīstamu dziņu uz sliktu, uz ļaunu. Domā, ka tu esi pasaulē tādēļ, lai būtu vienmēr un visur izpalīdzīgs citiem! Tev nav jābīstas, ka no tā tev celsies kāds sliktums, jo tik daudz patmīlības, cik tās katram ir nepieciešams un derīgs, tu tomēr vēl paturēsi, neskatoties uz atsvabināšanās cīņu no viņas. Ar to tu aiztaupīsi sev daudz īgnuma un nēmiera, ja citu patmīlību uzskatīsi kā kautko nenovēršamu, bet savējo kā visstingrāki apkaŗojamu. Ja negaidīsi uz pateicību, tad nebūs jādusmojas par nepateicību! Ja būsi gatavs cīņai ar grūtumiem, kas citu patmīlības dēļ var uzbrukt, tad šķēršļi, kas krustos tavu dzīves ceļu, tevī neuzbudinās. Pats sev tu kalposi vislabāk, ja vairāk domāsi par savu uzdevumu, par saviem pienākumiem un mazāk par sevi pašu. Dzīve ir cīņa, ir viena no viskarstākām cīņām, Arī tur visdrošsirdīgāk un vissekmīgāk cīnās tas, kas ir gatavs katru brīdi uzpurēties. —

VI.

Krietnuma vērtība.

Ka cilvēki esot maziski un tādēļ nicināmi, tā ir bieži dzirdama sūdzēšanās, un tie, kas tā žēlojas, paši vienmēr nebūt nav ne gara, ne sirds varoņi. Ir taču tik ļoti viegli lielam izlikties un žēloties par citu trūkumiem, vai pat mazi-skumu. Jeb vai šie nicinātāji un žēlotājiem varbūt arī paši

sevi pieskaita pie maziskiem ļaudīm, paši sevi pieskaita pie tiem cilvēkiem, par ko viņi tā runā? —

Bet kas tad cilvēkā un pie cilvēka ir krietns un liels? Un vai ir kāds neapšaubāms un neapšaubīts mērogs, ar kā palīdzību būtu iespējams vērtēt cilvēkus, viņu garu un darbus, — cilvēku krietnumu?

Kāds no ievērojamākiem grieķu prātniekiem sirmajā senatnē saka, ka visu lietu vērtības mērogs esot pats cilvēks. Lai būtu šī izteiciena filozofiskā nozīme kāda būdama, bet mums viņam visādā ziņā ir tā nozīme, ka tiešām visam piešķiram to vērtību, kāda tam ir taisni mūsu labā. Par derīgiem stādiem mēs dēvējam no visiem tos, kas taisni mums ir derīgi. Kas mums tieši vai netieši nāk par labu, tam ir sava vērtība un tas ir labs un skaists.

Un tas citādi arī nemaz nevar būt, jo mēs taču pasauli un visus iespaidus un parādības uztveram tikai no sava stāvokļa. Tomēr neizšķirts paliek jautājums, kas ir tas īstais mērogs, pēc kā ir vērtējams pats cilvēks.

Liekas, ka atbildi atrast ir viegli: šis mērogs būs gan laīkam — visa cilvēce! Un tomēr grūti ir tādu mērogu lietot, jo kas tad ir visa cilvēce, un kur lai atrodam kādu cilvēku, kas reprezentē viņu un kam tadā ziņā būtu kāda nozīme. Pat ierobežojot šo atbildi un vārda «cilvēce» vietā saķot «tauta», pie kuŗas zināms cilvēks pieder, — arī tad maz būtu palīdzēts. Jeb vai varbūt tomēr kāds vēsturnieks kopā ar kādu psihologu varbūt varētu visos sīkumu sīkumiņos pierādīt, ko nozīmēja, piem., Napoleons I. visā visumā franču tautai, Bismarks — vāciem un Pēteris I. — krieviem? Un katrs no viņiem bija vislielākais un — viskrietnākais? Domāsim, piem. dēļ par dzejniekiem — Šekspīru, Gēti, pie kuŗu darbiem vēl šobaltdien atspīrgst visādu tautību piederīgie, — katrs no šiem ir lielāks par otru? Tad pie mums, — padomājiet par Poruku, Blaumanī u. c. Un tāpat tas ir, domājot par kuŗa katra viena un tā paša aroda darbiniekiem vienā un tai pašā tautā, vai arī dažādās. —

Gandrīz vai neapvērtējams ir tas iespaids, ko kāds īsts skolotājs - audzinātājs atstāj uz daudziem simtiem, kas atradās viņa vadībā. Lai gan viņš ir aizmirsts, tiklīdz kā ir mi-

ris pēdīgais no viņa audzekņiem; lai gan viņu kā tādu vēlākās paaudzes nesumina ne lauriem, ne pieminekļiem: bet tas, ko viņš dēstījis jaunajās sirdīs, dīgst un plaukst un — paliek. Un tomēr viņu nepieskaita pie tautas — par cilvēci nemaz nerunājot — lielajiem cilvēkiem, — viņš pats pat domās neuzstāda tādu prasību.

Un atkal daudz, ļoti daudz ir tādu cilvēku, kas savas apkārtnes cilvēkus nav iespaidojuši ne vārdiem, ne darbiem, ne arī ar saviem rakstiem, bet kas gudrības un piedzīvojumu bagātības ir krājuši un kam šis kapitāls ir jo ievērojams. Vai šos mēs lai saucam par maziem cilvēkiem, tādēļ ka viņus pazīst tikai viņu vistuvākā apkaime, tādēļ ka pasaule, viņa tauta un plašākās cilvēku masas par viņiem nekā nedzird un nekā neredz?!

Dzīvnieka, stāda un katras lietas nozīme un vērtīgums ir viņos pašos — arī tad, ja nevienam no tiem neatlec nekāds labums. Tāpat arī cilvēka krietnuma vērtība neatkarājas no tās iespaida pakāpes, kādu viņš atstāj plašākā vai šaurākā nozīmē uz citiem. Dārgmetals ir un paliek dārgmetals, lai tas glabājas zemes klēpī, vai arī lai ar viņu rotājas kāds bagātnieks.

Tādēļ neiedomāsimies, ka mēs spējam noteikt cilvēka vērtīguma, vai tā sauktā lieluma pakāpi, sevišķi vēl varbūt viena krietnumu paceļot vai pazeminājot uz otra rēķina. Vēsture, raudzīdamās pagātnē, lai salīdzina, sveķ, mēro un vērtē, — mēs priecāsimies par katra cilvēka krietnumu, lai kad, kur un cik plašu vai šauru mēs to redzam. Ne maziski kritizēt, bet pateicīgam būt arī par mazumu un priecāties par to.

Ja māksliniekam darbs ir nobeigts un tas pierāda viņa godīgo censību un krietnās spējas, tad mums par to jāpriecājas, nevis varbūt ar smīnu uz lūpām jāprasa: kur un kas tur kas jauns? Vai dzejniekiem vienmēr nebūs jādzied par ziedoni un milestību, — vai rakstniekiem vienmēr nebūs jātēlo pasaule, cilvēks un dzīve, un vai šie pēdējie pēc savas visdziļākās īstenības šodien nav palikuši tie paši, kas bija vakar, lai ārējā forma grozītos kā grozīdamās? Un kur tad ir tāds cilvēks, kas spēj visu pārredzēt un kam nekur un nekā jauna vairs nebūtu? Ja mākslas darbs t e v nekā jauna nesniedz,

taid novirzies mierīgi sāņus un netraucē citus priekā par šo darbu. Un ja viņš tev izliekas tāds savāds, pavisam neizprotams, tad neaizmirsti to, ka jau bieži, ļoti bieži ir tā bijis: vēlākās paaudzes ļoti labi saprata to, ko iepriekšējā pavisam nesaprata. —

Saprotams, ka katrs cilvēcis darbs ir nepilnīgs, tāpat nepilnīgs kā šī darba darītājs. To zināja jau sengrieķi, — tiem bija varonis Achils, kas bija neievainojams, izņemot papēdi. Tā katram, pat viskrietnākam un vislielākam cilvēkam ir savs Achila papēdis. —

Pazinu kādu vīru, kuŗa spējas un viņu vispusīgā izlietošana darbā bija tiešām jo ievērojamas, bet lepoties viņš ar to nebūt nelepojās. Vienīgais, ko šis vīrs nevarēja aizmirst, bija viņa — bārzda. Taisnība, ka patiesi liels cilvēks neleposies ne ar ko un nekad. Bet vai kāds gluži niecīgs, vai mazāk ievērojams vājums lai mums laupa prieku par to, kas tur liels un ievērojams? Dzīvē mums ar daudz ko jārēķinās, un tam taču vajadzētu būt pašam par sevi saprotamam, ka ievērojamas pozitīvas vērtības daudz nekā nezaudē, ja pie tām neizbēgami jāpieliek kāds mazievērojams negatīvs postenis!

Bez tam jāsaka, ka tāds mazumiņš lepnuma šinī pasaulē ir derīgs un pat nepieciešams. Kas par daudz pazemīgi iesāņus turas, to drīz un gandrīz vienmēr nobīda pavisam pie malas, un tur viņš vairs nespēj parādīt, kas viņš īsti ir un ko var. Spēks taču vienmēr, vismaz pa lielākaī daļai, saistās ar pašapziņu, un bez pašapziņas arī Napoleons nebūtu Napoleons. —

Nevajadzētu mums prasīt neiespējamo, bet priecāties par to labu, kas ir, un ar mūsu cienības piepalīdzību krietnajos un stiprajos mūsu starpā modināt patiku un prieku savas spējas izlietot mūsu pašu un mūsu tautas labā, tā tad: ne sūroties par to, kas mazs un niecīgs, bet atbalstīt un veicināt to, kas krietns un liels, pazīstot un cildinot to. Nav mums vajadzīgs kāpt cilvēces augstumos, ja gribam redzēt to, kas cienījams vai varbūt pat apbrīnojams. Ir taču vienkāršas vērtības, bet tomēr vērtības; ir taču kluss un vienkāršs krietnums, bet tomēr krietnums! Un šīs vērtības un šis krietnums ir mums sevišķi svarīgas parādības, tādēļ ka viņas mums

var noderēt kā paraugi tam, kas ir sasniedzams.

Reiz dzīvoja profesors, liels savādnieks, kas ģērbās un dzīvoja ārkārtīgi vienkārši. Gandrīz vai visi pār viņu zobojās un turēja par lielu sīkstuli. Bet kad viņš bija miris, tad izrādījās, ka šis «skopulis» savu diezgan ievērojamo iekrājumu bija novēlējis jauna bāreņu nama būvei. —

Vai visur nav sastopami tēvi un mātes, kas ir gatavi savu bērnu labā ziedot visu? Vai visur nav atrodami cilvēki, kas izpilda savu pienākumu — kaut vai gatavi tā dēļ mirt? Un vīri, kam dzimtene-tēvzeme stāv augstāk par pašu baltām un nebaltām dienām, augstāk par pašu dzīvību? Kā dažs labs panes kaunu un apsmieklu savas ticības dēļ!... Vai tie ir mazi cilvēciņi? —

Dažādas ir cilvēku spējas un dāvanas un dažādi arī tie arodi, kur viņiem jādarbojas. Ne ikkatrs spēj visur un vienmēr kautko ievērojamu un visiem acīs krītošu padarīt, lai gan, varbūt, kautko, kas sniedzas pāri par caurmērā iespējamo, un par to mums ir jāpriecājas un jābūt viņiem pateicīgiem. Ja tā darīsim, tad mums nebūs jāžēlojas, ka cilvēki ir mazi un nekrietni. Cilvēcē, tā tad katrā — arī mūsu tautā ir daudz jo ievērojama un augsta, un mēs to visu redzēsīm, ja skatīsimies caur neapsūbējušām un bezkrāsainām brillēm. —

VII.

Sirdsmiers.

Reiz redzēju divas gleznas. Virs gleznām atradās uzraksts: «Laimē», tā tad uz abām mākslinieki bija attēlojuši laimi, bet katrs savādi. Pirmā rādīja skaistu sievieti, kas stāvēja uz strauji ripojošas bumbas; otra — tikpat skaistu sievieti, kas stāvēja divricī; tas, ugunīgiem melniem vilkts, vai vēja ātrumā brāzās uz priekšu. Abām «laimēm» joņoja pakal cilvēku straume, gribēdama tās panākt. Daži jau pilnīgi nomocījušies, krit, un iepakalējie, bez jēgas un apdoma pāri par tiem uz priekšu steigdamies, pirmos samīn zem savām kājām. Bet arī šos agrāk vai vēlāk sagaida tas pats liktenis, un vilinošo mērķi, laimi, neviens nerasniedz. —

Daudz būs tādu, kas ir tām līdzīgas gleznas redzējuši, sirdij pie tam iedreboties. Bet vai tādas gleznas redzamas tikai uz audekla? Paskatieties taču dzīvē! Liekas, ka nebūs daudz tādu, kas tur, dzīves gleznās skatīdamies, sev pašiem būs sacījuši: «Jā gan, — ārprāts ir šī trakā skriešana laimei pakal, — jā gan, mēs esam izmulķoti mulķi, tā bez kāda prāta skriedami līdz! Tādēļ turēsimies iesāpus un iesim mierīgi savu kluso ceļu, tuvodamies pieticībā un droši iespējamam, sasniedzamam mērķim!» —

Lai skatāties kur skatīdamies dzīvē, visur redzam to pašu nemieru un steigu. Kuģi un dzelzceļu vilcieni brauc vienmēr ātrāk, lai gan jau priekš gadu desmitiem tie brauca nesamērojami ātrāk nekā pasta vai vienkāršs pajūgs mūsu tēvu un tēvtēvu laikos. Īsu īsās telegrammas un sarunas pa telefonu ir stājušās vēstuļu vietā, jo kam tad tagad vairs ir vaļa vēstules rakstīt! Un cik ir tādu, kas var atlicināt laiku labas, nopietna satura grāmatas izlasīšanai? Nedēļas un dienas laikraksti arvien vairāk pārvēršas par to vienīgo avotu, no kā cilvēki smeļas atpūtu un izglītību. Cik daudz ir tādu vecāku, kam atliek laiks nodarboties ar savu pašu bērnu audzināšanu?

Burvja vārds «laiks ir nauda» ir no cilvēku prāta pavisam izskaudis citu vārdu, proti — miers un veselība nav ar nekādiem dārgumiem atsverami. Un gala iznākums no visa tā: pāragra spēku izsīkšana un dzīves apnikums. —

Vāciem ir nostāsts, ja nemaldos, par «Pūcesspiegeli». Kāds važonis reiz viņu jautā, cik tālu esot līdz pilsētai N. Vaicātais atbild: «Pabrauc drusciņ, tad pateikšu!» Par tādu atbildi sadusmojies važonis uzcērt zirgam ar pātagu tā, ka zirgs sāk aulekšot. Pirmais kliez važonim pakal, ka līdz pilsētai būšot 10 stundas, ja tā braukšot, bet lēnām braukdams viņš to sasniegšot vienā stundā. Tas važoni satracināja vēl vairāk; trakulīgi braucot, važonim zirgs klūp un pārlauž kāju. Pagāja vairāk par 10 stundām, kamēr važonis nonāca pilsētā. —

Mūsu dzīvē iet tāpat, tikai ar to starpību, ka tur nostāstā krita zirgs, bet dzīvē mēs paši esam tie, kas savā nemierā un pārspilētā steigā klūpam un krītam. —

Bet tur taču nekā nelīdz nekāda runāšana un padoma

došana! Ja sacikste cīņā dēļ eksistences un mūsu arodnieciskā nodarbošanās no mums prasa visu spēku piespiešanos, tad taču citādi izturēties nemaz nevaram, — tad mums ir jāizpilda savi pienākumi, lai mums tādēļ būtu kaut vai bojā jāiet. Taisnība, ka tas tā, jo pienākuma apziņa un pienākuma izpildīšana laikam ir svēta! Bet tava paša personīgā dzīve, kas vienīgi tev pašam pieder? Tā lai ir brīva no rūpnieciskās un arodnieciskās steigas un nemiera, — to sargā no šīs indes! Mājā, savā istabā atgriezdamies, atstāj visu dzīves nemieru un steigu ārpusē aiz sliedīšu. Sirdsmiers lai ir tas neizsīkstošais avots, no kā tu vienmēr no jauna smelies fizisku un psihisku žirgtumu un atspirgšanu! —

Bet tu varbūt domā nervozs esot, kādēļ mazākais nieks tevi uztraucot, un taisni tādēļ mans padoms tev nevarot nekā līdzēt! Lēnāk, draugs! Ja tikai gribēsi, tad arī varēsi! Jau senatnē sirmmais Sokrats bija tai pārliecībā, ka tikumība pamatojoties uz zināšanas. Man liekas, ka viņam būs savā ziņā taisnība: pārdomāšana, vezdama pie zināšanas un pēdējā pie pārliecības, ir dzīvē, vispārīgi un tā arī šinī ziņā ļoti derīga.

Varbūt, ka esi pa dzelzceļu braukdams kādreiz piedzīvojis, ka vilciens negaidot apstājās. Tad tu uzbudinājies un pukājies par nevēlamo uzkavējumu. Vai nedarīji ļoti muļķīgi, jo šis pats nevēlamo uzkavējums varbūt izglāba ne tikai tavu, bet arī daudzu citu pasažieru dzīvības? Uzbudinājumam norimstoties, tu taču pārliecinājies, ka vilciena apturēšana novērsa viņa saduršanos ar pretimnākošo vilcienu. Pēc tam tavs vilciens, palielinādams ātrumu, nokavējumu izlaboja, un ja arī nē: tava viena paša dzīvība, šķiet, ir gan vairāk vērts nekā nokavējums. Iedomājies to, ja tavs vilciens kādreiz vēl apstājās! Klusu, tikai savās domās noskaiti pateicības lūgšanu, — citiem nav nekas jādzird, — un paskaties tad stundenī: tu redzēsi, ka nokavēšanās nebija nemaz tik ilga, kā tev izlikās. Un ja citi uzbudinājas un kurn, tad tu tā nemanot par to pasmaidī. Zini taču, ka uzbudināšanās nekā laba nenes un ka ar kurnēšanu nevar nekā panākt, — tās abas vēlāk katram jānožēlo. Tā izturies vienmēr un visur! —

Ja esi norunājis satīties ar labu draugu vai citu cilvēku, un šis draugs vai cits cilvēks neatnāk, tad es saprotu, ka tas tev nevar patīkt. Neievēriība, lai tā būtu diezin cik maza, nav parādība, kuŗu var nepaļāt. Tomēr nedusmojies viņas dēļ! Nokavējumu izlieto klusai pārdomai par sevi, savu dzīvi un tās uzdevumiem un stājies, ja vien iespējams, viens pats pie nodomātā, kopīgi atrisināmā jautājuma un darba. Varbūt, ka aizmāršīgais, vai nolaidīgais to ievēros vairāk nekā pārmetumus un kuŗu katru pamācību par dotā vārda svētumu.

Nedusmojies nekad par cilvēkiem! Vai nu viņi tiešam ir tik slikti, par kādiem tu viņus turi tai acūmirkli, kad par viņiem gribi dusmoties, un tādā gadījumā viņi nav cienīgi, ka tu par viņiem drikstētu dusmoties un savu gara stāvokli samaitāt, vai arī viņi nav tik slikti, un tādēļ tu dusmodamies esi netaisns un dari viņiem pārestību, un tas tā pa lielākai daļai arī tiešam ir. Tādu cilvēku, kam nebūtu savu trūkumu un vājumu, nemaz nav, bet arī pilnīgu neliešu nav tik daudz, kā mēs domājam. Ir tikai vāji cilvēki un ļoti daudz muļķīgu cilvēku. Tici, ka cilvēku lielākais daudzums ir muļķi, un lai viņi būtu vai diezin cik daudz mācījušies! Pat Napoleonam I. bija jāapmierinās, kad Blichers (Blüchers) viņu reiz nosauca par muļķi. Un vai tas nav ļoti, pat par daudz muļķīgi, ja mēs par citu muļķībām dusmojamies? Ne jādusmojas, bet gan jāsmejas par to, un smiedamies domā, ka atrodies kādas komēdijas izrādē, kas taisni tev tiek sarīkota. Pamēģini tā domāt, — pamazām pieradisi! Mums jāmacās arī teātra izrādēs noskatīties, un tas mums pie reizes tā jādara, zīmējoties arī uz dzīvi un dzīves skatuvi. —

Bet ja nu tev uzbrūk īstas ciešanas, kā tad? Ja mirst cilvēks, kas tev bija ļoti miļš, tad sēro par šo zaudējumu, — nemeklē apmierinājumu vientulībā, bet nopietnā darbā! Ja pats saslimsti, tad nedomā, ka jau tūliņ beigas! Apskaties vēriģi apkārt, vai varbūt tur neieraudzīsi vienu otru, kas vēl vairāk cieš nekā tu, un viņš tomēr nekrīt izmisumā! Cilvēks ir vājš un tomēr pierod pie ciešanām un beigu beigās tās uzvar.

Kad tava dzīves laime tev liekas sabrūkam; kad rūpes

par eksistenci tevi nospiež: tad domā par to, vai palīdzība tomēr vēl nav iespējama; domā par to, ka briesmas ir draudošas un bīstamas tikai tik ilgi, kamēr tās vēl nemaz nav uzbrukušas. Bet, atradimies cīņā ar tām, mēs skaidri nomaņām, ka sirds sāk straujāk pukstēt, ka asinis sāk atkal siltāk pa dzīslām ritēt un — kā tad spēki aug! —

Tomēr — ne pret lielajām ciešanām es gribēju tevi ar padomiem apbruņot, — nē! Cīņai ar tām tu pats atradīsi savam vājam spēkam spēka avotu. Gribēju tevi aizsargāt pret dzīves mazajām ciešanām, kas nav mazāk bīstamas par lielajām, — gribēju aizsargāt pret īgnumu, dūsmām u. c. Pret tām ir tikai viens aizsarglīdzeklis, un tas ir sirdsmiers, — sirdsmiers par katru cenu! Nezaudējot mierīgumu, skats paliek gaišāks un tālredzīgāks, un tādēļ arī grūtumi ir vieglāk pārvarami, un mierīgums atstāj nomierinošu iespaidu arī uz citiem cilvēkiem.

Un nav tev tādēļ jābaidās par to, ka tu sava sirdsmiera dēļ zaudēsi spēju noskatīties iepriekš minētā dzīves komēdijā, vai skatu lūgā. Gādā tikai par to, lai tu piederētu pie tiem, kas noskatās, jo aktīvi tur uzstāties tev nav vajadzīgs! Lai izpilda tur savas lomas visi citi, kas nespēj bez tā dzīvot, bet tu glabā savu sirdsmieru! —

VIII.

Lepnība un pazemība.

Vai esi kādreiz noskatījies kādas mazpilsētiņas kārtības sargā, kā viņš tur lepnī soļo, ar krunkās sarauktu pieri vērodams gaŗāmgājējus? Varbūt ka viņam grūti nākas vajadzības gadījumā parakstīt savu vārdu un ka citu uzrakstīto viņš pavisam nemīl! Mūsu lielie un mazie rakstnieki arī nedara viņam nekādas rūpes, jo viņam ar tiem nav nekādas darīšanas un tādēļ tos arī nemaz nepazīst. Bet sava stāvokļa apzināšanās, lepnība, viņu pacel augstī pāri par daudziem citiem, pāri par visiem gaŗāmgājējiem, kas nav valsts varas reprezentanti kā viņš. —

Vēl labāk: iedomājies kādu par šo kārtības sargu augstāk stāvošu jaunu ierēdni! Gaita un visa izturēšanās, sveici-

nāšana un valoda, apkaklīte un kakla saite, viss apgērbis un pat «muška» zem brillotā deguna, — cik «moderns» tur viss, daudz modernāks nekā pie kuŗa katra cita, nekā arī pie tevis paša! Un ļoti var būt, ka viņš tikai ar cītu palīdzību ir laimīgi ticis pāri par pārbaudījumu zemūdēns klintīm, un dzīves mīklām pakalpētīt — tā nav viņa darīšana. Un tomēr viņš sevi tur par visaugstāko un arī visgudrāko starp mirstīgiem, jo viņš taču piederot pie likuma un likumības pārstāvjiem, un kā tādām viņam ir brīvs ceļš uz augšu pie augstākiem amatiem. —

Jeb varbūt tu kādreiz redzēji kāda bagātnieka lolojumu-lutekli braucam savā ekipāžā! Viņa roku pirksti vizošiem gredzeniem kā apsēti, un krūtīm pāri resna dzeltena pulksteņa saite... Cik nicinoši viņš noskatījās uz visiem tiem, kas gāja kājām! Katrs viņa acu skatiens likās sakam: «Pāraugieties uz mani, — cik man daudz naudas un ko sev varu atļauties!» No eiropiskās laipnības, un lai tā būtu pat mākslota, tur nebija nekā, nekā no tās izglītības, kāda būtu meklējama pie tāda jauna cilvēka, kas var braukt savā ekipāžā; bet to šis luteklis nesajuta kā trūkumu, Kā daudz ko citu, tā arī rupjam un uzpūtīgam, t. i. neizglīotam būt, — jā, kas to viņam var liegt? Kas viņam par to, ka kuŗš katrs, daudz maz saprātīgs cilvēks par viņu un viņa uzpūtību smīn! Nesaskaņa starp iekšējā cilvēka vērtīguumu un ārējo spožumu un uzstāšanos ir tik liela, ka tur nesmīnēt nemaz nav iespējams. —

Bet vai tad tādu lietu nemaz nav, uz ko viņu īpašnieks varētu būt lepns, ar ko lepoties viņam būtu tiesības? —

Ārējais skaistums ir dārga manta, ir balva, kas mums iegūst citu cilvēku labpatiku. Nenicipini tādēļ ārējo skaistumu, bet priecājies par viņu, un lai tava sirds un acs atspīrgst, to pie citiem redzot! Bet sargies lepoties ar viņu, ja pats esi skaists! Nav taču tas tavs nopelns, ka tu tāds esi, un slimības un gadi tev viņu var tik ārkārtīgi ātri un viegli ļaupīt! Un ar ko tad tu leposies? —

Arī manta un materiāli nodrošināts stāvoklis nav nicināmi; atviegļina viņi taču mums pieeju pie daudz kā, kas skaists un daiļš. Un ja tu pazīsti kādu, kas tos ar nenogur-

stošu censību un godīgu darbu ir ieguvis, tad neliedz tu viņam savu cienību jau šā ieguvuma dēļ. Bet pats tu nelepojies un nelielies ar savu bagātību, ja liktenis tev to ir piešķīris. Neesi taču tu, man šķiet, savu mantu ieguvis aiz daiļsirdības, lai galvenā kārtā citiem ar savu mantu kalpotu, bet gan tādēļ, lai pats savu dzīvi padarītu ērtāku un patīkamāku. Savu mērķi esi sasniedzis un — priecājies par to, bet sargies no uzpūtības! Arī te tas galvenā kārtā nav tavs nopelns, ka tavam darbam vēlamie panākumi. Izlieto lietderīgi to, kas tev ir, un esi izpalīdzīgs vajadzības gadījumā un grūtā brīdī saviem tuvākiem, kas ir izpalīdzības cienīgi! —

Gudrība ir dārgums, kas nav ar zeltu atsverams, un tomēr tā nedrīkst lepnībai būt par cēloni. Kas ir patiesi saprātīgs, patiesi gudrs, tas nenicinās tos, ko liktenis šinī ziņā nav tik bagātīgi apbalvojis kā viņu. Istā gudrība nesaskaņojas ar lepnību. Bez tam gudrība saistās ar pienākumiem. Ja tu viņu neizlieto sev un citiem par svētību, tad tā darīdams tu apzodz pats sevi un savu tautu. Saprātu un gudrību liktenis tev piešķir kā uzticētus podus, ko tu nedrīksti zemē aprakt, — tie tev jālieto ne tikai pašā, bet arī tās sabiedrības labā, kurās loceklis tu esi. Lieto viņu ar apdomu, gribēdams iegūt ne tikai ārīgus panākumus, bet arī tai nolūkā, lai sev un citiem izveidotu dzīvi arī iekššķīgi iespējami laimīgu. —

Izglītība un zinības ir tevi varbūt pacēlušas pāri par citiem; bet tādēļ tu taču nenoraudzīsies ar nicināšanu uz visiem tiem, kas nav tik laimīgi kā tu! Priecājies, ka liktenis ir bijis tik labvēlīgs, — svētījis tavu censību, un sniedz no šā ieguvuma arī citiem, kas — varbūt ne pašu vainas dēļ — nav tik laimīgi kā tu! Un sniedz no šā sava ieguvuma citiem, saviem mazākiem brāļiem un māsām, cik tas tev pie labākās gribas ir iespējams. —

Tikumība un neaptraipīts vārds pieder pie dārgākiem dārgumiem. Cieni augsti tos, kam šie dārgumi pieder! Bet pats nenicini pat noziedznieku! Nezinī taču tu, kādas tekas un cik ērkšķaini ceļi viņu noveda pie tā, ka nu viņš ir tāds,

kādu tu viņu redzi. Vai tas ir tavs nopelns, ka tavi vecāki ir tevi tik rūpīgi audzinājuši, — ka tu nekad neesi kārdināts, — ka trūkums un izmisums nekad pie tevis nav iegriezušies? — Sengrieķi ticēja, ka pirms miršanas neviens neesot saucams par laimīgu; arī ar savu tikumību lai neviens nelepojas, jo, kas zin', kad un kā viņam liktenis iezvanīs pēdējo svētku karu! —

Ja tu ar savu līdzšinējo, saprātīgi un nenogurstoši darbā pavadīto dzīvi esi sabiedrībā ieguvis augstāku stāvokli, tad neaizmirsti, ka ar šo stāvokli sabiedrībā saistās arī augstāki pienākumi pret sabiedrību. Cilvēci saļidzina ar milzīgi lielu darbnīcu, kur katram ir ierādīta sava vieta. Viens kalpo otram, un jo augstāki kāds stāv un jo vairāk citi ir no viņa atkarīgi, jo lielāka ir arī tā atbildība, kas gulstas uz viņa pleciem, — jo vairāk skatu pavada viņu uz katra soļa, gan gaidīdami, gan novērodami. Izpildi savu vietu ar apzinību, neuzskatīdams savu augstāko stāvokli par iemeslu lepņībai! Patiesi gudrs un dvēselē liels cilvēks zina arī to, ka viņa gudrībai un lielūmam ir savas robežas, — viņš zina vēl sevišķi to, ka viņš nekā nezina. —

Saprotams, ka ar nupat sacīto neesmu gribējis teikt, lai ļaujieties sevi nostumt no tās vietas, kur mūs saulīte apspīd, — neesmu gribējis teikt, lai atsakāties no savas dziļākās pārliecības, — neesmu gribējis teikt, lai sava «es» vietā visur un vienmēr liekam «mans nenozīmīgais niecīgums»! Tādu pazemību atstāsim labāk ķīniešiem, bet paši turēsimies kopā, varbūt, ar angļiem, kuŗi vārdīgu «es» («I») raksta ar lielo burtu.

Ja tavam dzīves darbam ir bijušas sekmes, tad — ja vajadzīgs — runā par to mierīgā garā; ja iekšķīgi esi pazemīgs, tad to visu varēsi pareizi attēlot. Ja tev par kaut ko ir pašam savas domas un savi uzskati, tad izteic tos, bet tikai tādiem cilvēkiem, kas spēj saprast un cienīt arī citu domas un uzskatus. Nevajadzīgu troksni taisīt nav ne ieteicami, ne arī gudri darīts! Ja tevi nospiež rūpes pašam par sevi, tad izrunājies par tām ar saviem draugiem, saprotams, iepriekš pieņemot, ka tev ir pacietība noklausīties arī viņu

rūpēs. Un to vietu, uz ko tev ir tiesības, neļauj sev atņemt! Par tiesu un taisnību cīnīties, tas ir arī viens no mūsu augstākiem pienākumiem, ko mums ir uzlikusi mūžīgā pasaules kārtība un sevišķi tas, kas šo kārtību tur pats ir noteicis.

Tomēr — galvenais nav tas, ka mēs esam ārīgi pieklājīgi un pazemīgi, bet gan iekšīgi. Iekšīgā pieklājība un iekšīgā pazemība nesaistās ar dvēseles vājumu un nespēku un ar — nedrošumu uz ārieni. Viņas abas ir ceļa noteicējas, kas ved uz laimi. Var pa šo ceļu eēt, vai arī neiet, — tas atkarājas no mūsu pašu gribas. Bet labi tam, kas pa viņu dzīvē iet! —

IX.

Dzīves ceļš.

Dzīves steigā un sajukumā atrast pareizo ceļu, mūsu tieksmes un dziņas reducēt vai arī kāpināt līdz pareizam augstumam, tas ir no senlaikiem viens no grūtākiem cilvēka uzdevumiem, un jau kopš tiem pašiem senlaikiem ir tā sauktais zelta vidusceļš cildināts kā tāds, kas visdrošāk novedot pie laimes. —

Tikumī un netikumī, neskatoties uz laikmetu maiņu, sastās tik cieši kopā, ka vieni no otriem gandrīz nav šķīrāmi. Skopums un izšķērdība atrodas viens vienā un otrs otrā galā tai līnijai, kas sastādās no neskaitāmiem punktiem, ja no šiem punktiem minam arī tikai dažus vārdā. Tā, piem., netālu no skopuma atrodas taupība, netālu no izšķērdības — devība, bet vidū starp abām — caurmēra punkts, cildinātais mistrojums. Līdzīgi tas ir ar vieglprātību un grūtsirdību, ar cietsirdību un mīkstsirdību. Bieži vien mums tur nav nosaukumu galējiem, ārējiem punktiem, bieži arī tiem, kas atrodas tuvāk šīs līnijas centram. Bet arī cilvēkam iedzimto īpatnību iespējamības sastāda atkal līniju, kas, iziedama no zināma punkta, stiepjas tālu projām uz abām pusēm. Un «zelta vidusceļš» iet pa šo abu līniju centru, atstājot galējos pretstatus sevīm pa labi un kreisai pusei guļam. —

Cik skaisti būtu, ja šo vidus punktu, šo zelta vidusceļu dzīvē varētu tik viegli atrast. Bez tam ļoti svarīgs te arī vēl

jautājums, kas lai būtu visu šo punktu noteicējs! Ko skolotājs dzīvē un satiksmē dēvē par uzvedību un rūpību, to skolēns parasti sauc par pedantismu; taupīgā devību skopulis tur jau par izšķērdību un izšķērdīgais par skopulību. Iznāk tā, ka katrs domā — viņš iet pa vidus jeb pareizo ceļu, un tikai atsevišķos gadījumos viens otrs nāk pie atziņas, cik tāļu ir normaldijies vai nu pa labi, vai arī pa kreisi. —

Redzams, ka saturs, ko mēs piešķīram vārdam «zelta vidusceļš», ir mazāk saprātīgam cilvēkam tukša un nenozīmīga formula, bet saprātīgam viņš ir jau tā ceļa apzīmējums, pa ko viņi domājas vienmēr ejam.

Citādas šķiras vadītāji dzīves ceļā ir tā sauktie principi jeb pamatlikumi, pēc kuriem cilvēki izturas un kārtu savu dzīvi. Tur ir tādi, kas aiz principa nekā nedod nabagiem — ir atkal citi, kas principiāli nespēlē nekādu naudas spēli, — ir pat tādi, kas aiz principa neēd nekādus saldumus, un kas lai uzskaita visus vairāk vai mazāk gudrus un muļķīgus principu ļaudis!

Likums ir vājo un nevarīgo sargs un atbalsts. Laikam tādēļ ļaudis ir izgudrojuši arī tādus likumus, ko viņi nosauc par principiem, nedomādami ar to, liekas, pierādīt paši savu vājumu, bet gan stiprumu. Ir principi, vecuvecie dzīves likumi, pret ko mēs nevarām neko iebilst! Ja, piem., kāds aiz principa nezog un nemelo, nevil un tur savu doto vārdu, tad par to varam tikai priecāties. Tomēr tādi principi ir godīgu ļaužu starpā paši par sevi saprotami, un kas pēc tiem dzīvē izturas, tam nav vajadzīgs vēl uzsvērt, ka viņš tā darot principu dēļ. Kas tā pastāvīgi atsaucas uz saviem principiem, tas uz mums atstāj tādu vai vismaz tam līdzīgu iespaidu, kā tas, kas vienmēr un visur atsaucas uz savu goda vārdu: tam lūk, negribas ticēt.

Kas vienlīdzīgās un ikdienišķīgās lietās uzturas pēc principiem, tas ir garlaicīgs un vājš cilvēks, — tas atstāj novārtā arī savu prātu, kam izšķīrošos gadījumos arī ir jāsaka savs vārds. Brīvāku un tomēr saprātīgāku cilvēku priekšā viņš top smieklīgs un pats sevi iekal verga važās, jo cilvēks nedrīkst izvērsties par principu vergu, bet lai viņš brīvi veido savu dzīvi. Kā mākslinieks no mīkstā māla vai cietā mar-

mora veido savu mākslas tēlu, tā lai arī dzīves mākslinieks veido savu dzīvi, ar prātu un sirdsšķīstu dvēseli, stingri raudzīdamies uz dzīves apstākļiem un dzīves mērķi. Viņam vajaga spēt priecāties ar priecīgiem, raudāt ar tiem, kas raud, un nopietnam būt ar nopietniem. Pie nopietniem un svarīgiem uzdevumiem lai ikviens ķeras ar nopietnību un visu spēku; bet kad pēc tam nāk atpūtas un uzjautrināšanās brīdis, tad tur lai viņš ir atkal ar visu sirdi! Tā darīdams, cilvēks nepaliks sev neuzticīgs, un kas sev pašam ir uzticīgs, tas kalpinās un veidos savas dzīves stundas un nedēļas, tas kalpinās un veidos sava mūža gadus.

Tāpat tas ir ar to zelta vidus ceļu. Kas vienmēr ietu vienīgi pa viņu un kas ne par ko vairs nespētu ne uztraukties, ne arī sajūsmināties, tas būtu neciešams cilvēks, kam dzīvē trūktu piemērotas vietas. Kas nekad nav izbraucis jūrā, tas jau saprotams, nekad nav arī uzdūries uz semūdēns klintīm; bet, savā klusajā ielejā dzīvodams, viņš nekā arī neredz no pasaules skaistuma, un viņa sirds paliek tikpat šaura, cik šaurs ir viņa redzes aploks.

Bez tam jāievēro arī tas, ka cilvēku īpatnības neatrodas vienmēr vienādā stāvoklī, viņas, lūk, sastāda arī pie katra atsevišķa cilvēka jau minēto līniju, kur viņas mainīgi sniedzas uz viena vai otra gala punkta pusi. Un uz šīs īpatnības pamatojas mūsu būtības kustība, pamatojas iespēja — saprātīgi piemēroties apstākļiem un tos veidot, vispārīgi sakot — iespēja darboties. Mūsu būtību var, varbūt, salīdzināt ar instrumenta klaviatūru. Kas tā būtu par vienmuļīgu, pat nepanesamu mūziku, ja mūziķis tur viņā izlietotu vienas oktāves skaņu kauliņus! Tikai tas pārvalda savu instrumentu, kas pazīst un prot harmonizēt augstās un zemās skaņas, kas pazīst un pārvalda katru skaņu un katru takti. —

Tas pats cilvēks, kas šodien ir taupīgs, rītdien var būt devīgs, pēc dažādiem uzskatiem pat izšķērdīgs. Ja kāds tēvs ar gadiem ilgu darbu un taupību un pašizliedzību ir ticis pie turības un nu savu iekrājumu ziedo savu bērnu izglītībai, lai no tiem iznāktu krietni sabiedrības locekļi, tad ne viens vien viņu turēs par izšķērdīgu muļķi, un tomēr viņš tas nav. Tādā kārtā dažu pretstatu parādīšanās dzīvē ir nenovēršama; bet

tam nav piešķirama liela nozīme, — ir taču cilvēka sirds tik pretrunīga! Un tie nav vienmēr sliktākie cilvēki, pie kā šād tad tādas pretrunīgas parādības ir novērojamas. Tas cilvēks nekad neizdarīs kautko lielu vai vairāk ievērojamu, kā izturēšanās un darbošanās jau iepriekš ir paredzama vai pat pilnīgi noteicama.

Tādēļ: lai paliek principi pie malas vienkāršās un pašam par sevi saprotamās lietās! Lai paliek pie malas arī «zelta vidusceļš!» Sargā un glabā savu sirds sajūsmas spēju un savu gara žirgtumu un žiglumu! Priecājies, ka katra diena tevī nostāda jaunu uzdevumu priekšā. Nosver mērķi un līdzekļus viņu sasniegšanai un izšķiries brīvi. Šodien tu vari sargāties no caurvēja, bet esi gatavs rītā likt savu dzīvību uz svaru kausiem, ja nopietna cīņa to no tevis prasa! Tikai tas ir īsts cilvēks, kam nekas cilvēcisks nav svešs, un istabā pa grīdu vai parketu var staigāt samta kurpītēs, bet kalnā kāpjot viņas ir nederīgas. —

X.

Pašaudzināšana.

No prātnieciskās pētīšanas priekšmetiem reti kāds jautājums nodarbina arī nespeciālistus tādā mērā, kā jautājums par cilvēka gribas brīvību. Kamēr no filozofijas, vispārīgi ņemot, nekā daudz nesagaida un viņu uzskata par vēltīgas galvas laužīšanas priekšmetu, tikmēr, runājot par cilvēka gribu, cenšas pierādīt šīs gribas saistību, vai arī brīvību. Un kas gan vienai lielai cilvēku daļai varētu vēl patīkamāks būt, kā neapstrīdams pierādījums, ka cilvēks nav atbildīgs par savām kļūdām, par savām blēdībām un pat lielākiem noziegumiem un ka cilvēks neesot nekas vairāk, kā savu iedzimto dziņu un jaunu apstākļu kopdarbības gluži nevainīgs upuris! Lūk, tad cilvēks taču ir brīvs no katras atbildības, un par kļūdu un maldību nožēlošanu un kautkādiem sodiem nevar būt runa, nevar vairs būt runa par kautkādam tur sirdsapziņas mokām, jo tad taču nevar būt arī pašas sirdsapziņas. —

Ir kādi prātnieki, kas mēģina pierādīt, ka telpā viss esošais patiesībā neesot nekas cits, kā tikai cilvēku iedomu for-

mas, vai iedomu tēli, iedomu priekšmeti. Bet cik savādi! Ja šie vīri, piem., būs spiesti tumšā istabā ieiet, tad, man šķiet, viņi būs jo uzmanīgi aiz bailēm, lai neuzdurtos uz kāda no saviem «iedomu tēliem», lai nepakristu uz «iedomātās» grīdas un neievainotu savu «iedomāto» pieri pie kāda «iedomāta» priekšmeta. Viņi ļoti labi zina, ka priekšmeti ir tiešām priekšmeti, ir neapgāžamā īstenībā neapgāžama īstenība, un tik saprātīgi viņi arī ir, ka savu filozofisko pētījumu gala panākumus neattiecina vis uz savu ikdienišķo, praktisko dzīvi.

Tikai ar cilvēka gribas saistību, ar gribas nebrīvību grib daži — ne jau zinātniski izglītoti domātāji — taisīt izņēmumu, t. i. viņu uzskatīt par neapgāžamu faktu. Kādēļ tad šie izņēmumi? Vai tikai tādēļ, ka tas daudziem, diemžēl ļoti daudziem, tik patīkams? Un kas tad tā būtu par dzīvi, kur spētu orientēties tikai filozofs, prātnieks? Nē,—kā vienmēr, tā arī šinī gadījumā jārunā veselajam cilvēkam prātam un jāizšķir, kam mūsu dzīvē ir neapstrīdama īstenība un neapstrīdama vērtība. —

Bet šis pats veselais cilvēka prāts pietiekoši skaidri rāda, ka mēs esam savas izturēšanās un darbības vadītāji un kungi. Taisnība, mēs zinām un skaidri izjūtam to, ka no ārienes mūsu gribu iespaido piedzīvojumi, kas mūs brīdina, un vārdi, kas mūs pamāca, skubina vai norāj. Bet mēs zinām arī to, ka mēs vienmēr esam mēs paši, kas tiek iespaidoti, — zinām arī vēl to, ka visiem iespaidiem ir jāiet, tā teikt, caur mums pašiem, ka mūsu pašu spēkā stāv tas, vai gribam ļaut iespaidiem uz mums iedarboties, un ka izvēle starp vairākām iespējamībām un beigu izšķiršanās atkarājas no mūsu pašu iekšējā «es». Lai, zinātniski ņemot, viss būtu tikai mūsu jutekļu maldu tēli un lai tiešām arī dzīvotu tikai maldu parādību pasaulē, tad tomēr tam nav nozīmes, jo taču dzīvi uztvert citādi nevaram, kā taisni tikai tā, kādu viņu redzam un kāda viņa mums parādās.

Kas mūs tiešām vairāk vai mazāk maldina, tas ir neveiklais izteiciens — «gribas saistība», gribas nebrīvība. Mūsu griba nav nebrīva kā kāds vergs, kas akli paklausa savam īpašniekam; mūsu griba ir brīva kā brīvs

cilvēks, ko viņa darbā, viņa dzīvē ierobežo attiecības pret līdzcilvēkiem, ierobežo pienākumi, likumi un kārtība; viņš tiek ierobežots, bet ne kālpināts. —

Savu gribas brīvību, savas pašnoifeikšanās iespējamību un tiesības mēs uzskatam par vienu no cilvēka skaistākām priekšrocībām un priecājamies par to. Bet vēl vairāk mums būtu jāpriecājas par gribas ierobežošanu! Pilnīga nesaistība jeb brīvība nav nemaz domājama, un tas būtu nožēlojams stāvoklis, ja vienīgi mūsu raksturs, mūsu iekšējā būtība noteiktu un vadītu mūsu gribu un tādā kārtā arī mūsu izturēšanos un darbošanos. Tad ar mums būtu tāpat, kā, piem., ar stādiem. Kā tur no kviešu grauda nevar nekas cits attīstīties kā tikai kviesis, tā tad, arī no cilvēka ar ne visai teicamām, sacīsim pat — ļaunām tieksmēm, vajadzētu vienmēr un visos apstākļos attīstīties ne visai krietnam cilvēkam, pat blēdim un noziedzniekam, un tikai no bērna ar iedzimtām stiprām tikumības tieksmēm varētu izaugt krietns pilsonis. Tad katram atsevišķam cilvēkam labošanās būtu neiespējama, — neiespējama būtu attīstīšanās arī visā cilvēcē. Ja mūsu griba būtu negrozāma un neiespajdojama, tad jāpārtraucas būtu kuņai-katrai gara darbībai, jo arī tē pamatojas uz cerībām kautkādā ziņā, vai nu vārdiem, vai darbiem citus cilvēkus iespaidot. —

Pati dzīve ir visiespajdīgākā audzinātāja, un nekas neatstāj uz cilvēku tik dziļu iespaidu, kā pašā piedzīvojumi baltās un nebaltās dienās, un vārdam — runātam vai rakstītam — ir samērā ar to diezgan maza nozīme. Tomēr arī vārds izveidojas par piedzīvojumu un, vēl vairāk, par pārdzīvojumu, kas iedarbojas uz cilvēka dvēseli. Un kas reiz kā Visaugstākais staigāja zemes virsū, vai tā vārdi nav iespajdojuši cilvēci vairāk nekā deviņpadsmit gadu simteņus ilgi, un vai to viņi nedara arī vēl tagad? Gan ne jau ikkatrs, kas par kristīgu dēvējas, ir vārda stingrākā nozīmē viņa mācekļis; tomēr mēs visi, gribot negribot stāvam viņa vārdu ietekmē.

Un vai un kad varam teikt, ka tagad, lūk, mūsu sirds tieksmes ir galīgi noskaidrojušās un izšķīrušās? Būtu vairāk

nekā nožēlojami, ja reiz varētu sacīt, ka nu mūsu iekšējais cilvēks reiz ir pilnīgi noskaidrojis un nostiprinājis, ka mūsu raksturs nu vairs nav nekādiem iespaidiem pieejams! Un tas tā nekad arī nevar būt, kamēr mums krūtīs vēl pukst sirds. Tādēļ mums jāstrādā pašiem pie sava iekšējā cilvēka, jāaudzina viņš mums arī pašiem, kamēr še dzīvojam. —

Katra cilvēka mūžā ir laikmets, kad viņu audzina citi cilvēki, un pavisam tas nenobeidzas nekad, jo mūsu līdzcilvēki mūs audzina arī vēl tad, kad domājam, ka tas mums nav nemaz vairs vajadzīgs.

Jo vecāks, bet sevišķi jo attīstītāks cilvēks top, jo vairāk pieaug arī viņa spējas un jo lielāki top viņa pienākumi pašam sevi audzināt. Pašā agrā jaunībā vecāki ir viņa audzinātāji; vēlāk viņu nodod skolotāju pārziņā, bet beigās viņam pašam vajaga būt sev par skolotāju un audzinātāju. Nepieaugušam cilvēkam jāpadodas citu vadībai un spaidam, bet pieaugušam — viņam pašam ir savs iekšējais cilvēks jāvada un jāpiespiež.

Bet kā lai paši sevi audzinām? Vai paši ar saviem spēkiem varam savu iekšējo būtību grozīt, tai kaut ko piešķidami vai atņemdami? Vai savu iekšējo cilvēku varam padarīt daiļāku ar šī paša, sava iekšējā cilvēka vidūtājību?

Tieši to nevaram, bet gan netieši. Vispirms mums jā dara brīvprātīgi tas, ko jauni būdami darījām spiesti. Mums jāuzmeklē labi, daiļi cilvēki, jācenšas dzīvot tā, kā viņi dzīvo, un jāļaujas, lai viņi mūs vada un pamāca. Labs cilvēks, ar ko mums jāsatiekas un kas mūs saprot, iespēj pie mums daudz ko padarīt un nereti tikai ar vienu pašu vārdu.

Reiz pazinu kādu jaunekli, kas bija ļoti jūtīgs, nevainīgākā joka dēļ uzbudinājās un skaitās un tādēļ uz dzīvi skatījās ļoti drūmi. Kāds no viņa draugiem bija viņu atkal pazobojis, un šā iemesla dēļ viņš bija, kā arvien, atkal stipri uzbudinājies. Drauga tēvs, ko viņš ļoti cienīja, tad viņam sacīja: «Tev ir iemesls par mana dēla uzvešanos dusmoties. Bet kāds iemesls tev ir arī mums citiem, gluži nevainīgiem likt ciest no tava saīguma un dusmām?» — Tā nebija nekāda sevišķa gudriba, ko jauneklis tur dabūja dzirdēt. Bet vecā vi-

ra vārdi viņam atskanēja kā aicinājums no aizsaules. Ar šo dienu jauneklīm iesākās jauns dzīves posms. Jūtīgais un drūmais jauneklis pārvērtās par jautru un dzīves priecīgu cilvēku, kas savam, tagad jau sen mirušam tēvišķīgajam draugam par šiem vārdiem vienmēr ir pateicīgs. —

Taisnība, ka tādu daiļjūtīgu un saprātīgu cilvēku ir maz, un ne jau ikkatram ir tā laime tādu tēvišķīgu draugu un padomnieku atrast. Tomēr sava nenoliedzama nozīme ir jau tam, ka mēs pēc tādiem meklējam, izsargādamies no ļaunas, samaitājošas sabiedrības, un — «kas meklē, tas atrod.» —

Pārdomā nopietni, vai tie cilvēki, ar ko tu biedrojies, tevi padara labāku, vai varbūt sliktāku! Ja viņi lūko satricināt tavu ticību uz cilvēkiem; ja viņi tevi māca dzīvi uzskatīt par mazvērtīgu un uz viņu noraudzīties ar tumšām brillēm; ja viņi ar savu dzīvi ničinošu žultainību tev laupa dzīves un darba prieku: tad bēdz no viņiem! Un ja tas tev nav iespējams, tad labāk spēlē ar viņiem «dambretu», bet neklausies viņu sarunās. Tas tavu iekšējo cilvēku gan nepadarīs daiļāku, bet labāki tomēr tā, nekā kad viņi tavā dvēselē pilina savu gifti.

Un ja liktenis tev tiešām būtu laupījis iespēju biedroties ar krietniem cilvēkiem, tad neaizmirsti: mums tomēr vēl ir tik daudz daiļu dvēseles cilvēku, kas uz mums runā ar saviem darbiem. Iepazīsties ar to vīru dzīvi un darbiem, kas ar tiem ir kalpojuši savai tautai un — cilvēcei! Tur tu atradīsi sev piemērus un paraugus. Meklē grāmatās, ko mums ir dāvājuši dzejnieki un prātnieki, — tur glabājas apcirkņu apcirkņiem noskaidrojumi un pamācības. Saprotams, — šie gan trūkst tiešās, personīgās biedrošanās ar šiem cilvēkiem; bet arī tam ir savs labums: lūk, netraucē tur mūs mazie, cilvēciskie vājumi un trūkumi, bez kā nav neviens cilvēks. —

Kur šie vīri kaut ko cildina, tur jautā sevi, vai arī tu nevarētu tādu cildinājumu iegūt, — kur viņi kaut ko smādē, tur domā par to, vai šis smādējums neķer arī tevi. Vērtē savu darbu un gribu ar tiem paraugiem, kādus

viņi uzstāda. Grūti tas tev no sākuma būs, un mērķi tu tik drīz nerasniegsi. Bet ja tu arī tikai solīti pa solīšam ietu uz priekšu, tad tomēr jau daudz esi ieguvis. —

Un ja tev nav tik daudz brīva laika, cik nepieciešams, lai no grāmatām smeltos savai iztviķuškai dvēselei atspirdzinājumu, tad noraugies cilvēkos, kādus tu tur viņus redzi. Vēro draugus, vēro nelabvēļus un ienaidniekus! Kas tev pie viņiem patik, tam centies pakal darīt; bet bēdz no tiem, kas ar savu izturēšanos tevī modina nepatiku. Ja kāds ir strīdīgs, nelaipns, patmīlīgs, negodīgs, tad — pamatodamies uz tā iespaida, kādu viņi atstāj — taisi slēdzienu, kādu iespaidu tu atstātu uz citiem, ja tu būtu tāds kā viņš! —

«Mācies pats sevi pazīt!» Tas ir liels, bet grūts skubinājums, kas viegli izteicams, bet ļoti grūti izpildāms. Bet ja tu vienmēr domāsi par to, ka arī tu esi cilvēks ar savām nepilnībām, tad beigās trūkumus pie sevis arī atradīsi. Tikai sargies tad viņus slēpt aiz skaistām dekorācijām! Nenosauc savas rupjības par vīrišķību, ietiepību par rakstura stiprumu, nekrietnību par gara brīvību! Ak, cik daudz ir tādu skaistu masku, aiz kuŗām var apslēpties pat visneglītākās lietas! Ja tu tiešām gribi kļūt labāks un tavš nodoms ir nopietns, tad savas kļūdas un trūkumus nemēģini ietērt purpura mētelī, bet nostādi tos kailus savā priekšā un nemēģini līdzekļus attaisnot ar mērķi! —

Dažādi ir cilvēku tikumi un vājumi, un dažādi tie ceļi, pa kuŗiem ejot šos uzvar un tos tur iegūst. Bet viens ceļš droši noved pie vēlamā mērķa: Esi iecietīgs, lēnprātīgs un laipns pret citiem, bet ļo stingrs ar sevi! Ko tu citiem vari piedot, to nepiedod sev! Ko tu pie citiem drīksti cildināt, to necildini arī pats pie sevis! Savus tikumus uzskati vispārīgi par katra cilvēka tikumiem, bet savus trūkumus atsevišķi tikai par saviem trūkumiem! —

XI.

Apmierinātība

Kad aizvēsturīgajā senatnē teiksmainais varonis Odisejs pēc daudz grūtībām un ciešanām izglābās uz feaku salas, tad viņš tur patvērumu atrada zem biezi saauguša, liela krūma salas krastmalā. Tur bija cildinātais eļļas koks kopā ar ērkšķu krūmu, kuņu saknes, savstarpīgi mistrodamās, sūca savu barību no vienas un tās pašas zemes, un viņu zari bija cits ar citu tā savijušies, ka saules stari un lietūs tiem nespēja caurspiesties.

Arī mūsu dzīve ir tāpat, kā tur feaku salas krastmalā. Arī tur dīgst un aug vienā un tai pašā zemē tas, kas dzīvi sekmē, un arī tas, kas viņu traucē, dīgst un attīstās viss labs un arī viss slikts, laime un nelaime, un viss tas cenšas savīties nešķiramā mistrojumā. Lai attīstītos vairāk, vai vienīgi derīgie stādi, un lai nezāles iznīktu, tad tur ir nepieciešams vispirms izveicīgs dārznieka darbs, bet vēlāk pašam, kā sirdī nezāles aug, jātur savs es stingrā uzraudzībā, ja vēlas, lai šīs cilvēciskās divdabības dēļ neceltos posts un nelaime.

Tā ir skaista likteņa balva, ja kāds dzīvē spēj raudzīties asu skatu — skaidrām acīm un vērot ne tikai pats sevi, bet arī citus un citu gaitas un izturēšanos. Salīdzinājumi rada vēlēšanos citiem pakaldarīt un, ja iespējams, viņus pārspēt, un tāda sacensība veicina atsevišķa cilvēka un veselas tautas garīgo attīstību. Sacensība atsevišķa cilvēka un tautu dzīvē ir cīņa, bet svētīga un nepieciešama cīņa, jo uz tās pamatojas kultūras attīstība.

Ja tu redzi, ka kāds no taviem tuvākiem ir labāks par tevi, tad centies, lai arī tu būtu vismaz tāds kā viņš; ja viņš ir turīgāks par tevi, tad domā par to, kā lai arī tu varētu tikt pie ērtākiem dzīves apstākļiem! Bet sargies no skaudības! Tā ir slimīga parādība, kas nokauj tevī darbīgi dzīvo spēku. Viņa nolaupa prieku arī par to, kas ir tavš; viņa sagrauj arī pašzūticību. Bet bez prieka un pašzūticības ir grūti vai pat neiespējami kaut ko panākt, un starpība starp tevi un to, ko tu apskaud, top arvien lielāka. Kas tev varēja

būt par pamatu laimei, tas ir tavas nelaiimes cēlonis, un kur salīdzinājums tevi neatturami vilktu uz priekšu, tur tas atņem arī vēl to, kas tev bija.

Trūkst tev spēka savā sirdī apslāpēt mostošos skaudību, tad labāk neskaties uz to, kas viņu modina! Neraizējies, ka tava kaimiņa māja ir skaistāka par tavu un ka viņa dzīve ērtāka! Priecājies par to, kas tev ir, — priecājies par savu stāvokli un esi apmierināts! Apmierinātība būs tavas laimes kaldinātāja — lielākas, nekā jo plaši īpašumi un ievērojams stāvoklis tev spētu dot. Un vai tu droši zini, ka tur tas apskaustais tiešām ir laimīgs? Vai viņu varbūt nenospiež rūpes un raizes un ciešanas, kas ir tik smagas, ka bagātība viņam pat ne tik daudz prieka nedara, kā tev tavs mazums? — Kāds amerikāņu miljarders reiz sagrauzts apliecinājis, ka par viņu nelaimīgāka cilvēka nevarot pasaulē būt. Laime tikai ļoti reti kad ir tur pastāvīga viešņa, kur daudz zelta.

Ja no dažādiem ceļiem dzīvē reiz esi izvēlējis vienu un tagad redzi, ka uz viņa jāpārvar grūtības, par kādām toreiz pat iedomāties nevarēji, tad smelies no tā pamācību nākotnei, bet neskumsti, ka neesi izvēlējis citu ceļu. Pie kā toreiz izvēlētais ceļš tevi novedis, to tu zini, bet nezini, vai cits ceļš nebūtu vēl daudz ērkšķaināks.

Un ja tu esi izbaudījis laimes nepastāvību, ja esi zaudējis kaut ko miļu un dārgu, tad agrāko dienu un šīs dienas salīdzinājums lai tevi skubina uz pārdomām, kā varētu, ja iespējams, zaudējumu atkal atgūt. Priecājies arī par šo zaudējumu kā par visu citu, kas modina un stiprina darba gribu un darba spējas! Bet sargies pagātnes atmiņu dēļ mazināt prieku par tagadni!

Kad Izraeļa bērniem pa tuksnesi ceļojot bija vienu otru reizi jācieš trūkums, tad viņi žēlojās: «Ak Dievs! Kaut mēs būtu nomiruši Ēģiptē, kur sēdējām pie gaļas podiem un maizes bija pilnām!» Aizmirsti bija kauns un verdzība, aizmirstas arī ilgas pēc atgriešanās apsolītā zemē! Atmiņas par gaļas podiem Ēģiptē bija izdzēsušas visu citu.

Tā tas dzīvē bieži notiek. Šīs dienas ciešanas izdzēs.

pagājušo ciešanu atmiņas, un tādēļ pagātne parādās rožainākā gaismā. Ja par to vari priecāties, — labi; bet mulķīgi darīsi, ja rožainās pagātnes dēļ drūmi skatīsies tagadnē. Lūk, mūsu uzdevums ir dzīvot taisni to dienu, ko esam iesākuši dzīvot. Pie šā uzdevuma izpildīšanas mums jāķeras ar prieku, skaidru apziņu un drosmi, — no šā uzdevuma izpildīšanas atkarājas visas mūsu nākamās dzīves laime un nelaime.

Tad — «vecie, labie laiki», kādi nekad ne vispārīgās sabiedrības, ne arī atsevišķa cilvēka dzīvē nav bijuši! Kādēļ tad par tiem sapņot? Jaunības laiks ir tik skaists, cik skaista ir dzīve vispārīgi, ja to pareizi dzīvo; bet viņš nav skaistāks par pieauguša cilvēka dzīves posmu. Taisnība, ka ciešanas, kas spiež jaunatni, ir vieglas un mazāk nozīmīgas, salīdzinot tās ar pieaugušā ciešanām, bet jaunatne tās izjūt tikpat sāpīgi un vēl sāpīgāk nekā pieaugušie. Bērna asaras nožūst gan drīz, bet rūgtas tās tomēr ir, un — ak cik rūktas!

Lai paliek pagātne pagātnei, un dzīvošim tagadnē, pamatu likdami nākotnei! —

Ja liktenis tevi aizvedis no dzimtenes citā apgabalā, tad nevērtē tu tos ļaudis pēc tiem cilvēkiem, kādus tu pazini jaunības laikā savā dzimtenē! Viņi še jaunajā dzīves vietā būs citādi nekā tie tur tavā dzimtenē; bet tādēļ vien viņi vēl nav uzskatāmi par sliktākiem. Necildini vienmēr varbūtīgos dzimtenes pārākumus uz jaunās dzīves vietas rēķina. Varbūt, ka tu, atgriezies savas bērnības dzīves vietā, šos pārākumus nemaz vairs neatrastu, — ar tiem ir tāpat kā ar «veciem, labiem laikiem». Un ja kādi pārākumi tur tiešām arī būtu, tad tomēr tici: arī tur, tavā jaunajā dzīves vietā, ir diezgan daudz no tā, kas ir skaists un daiļš, — pēc visa tā ir tikai jāapraugās bez aizspriedumiem. Ja šiem cilvēkiem, kuŗu starpā tu dzīvo, vienmēr no jauna apgalvosi, ka tu tur vienmēr jūties ne visai labi, tad arī viņi no savas puses drīz vien uzskatīs tevi par svešnieku savā zemē, pret kuŗu viņu sirdis vienmēr vairāk noslēgsies. Ar tādu izturēšanos tu viņus vienmēr vairāk izaicini uz salīdzinājumiem, un kas zin', vai tie tev nāks par labu!

Bet tu, varbūt, esi iepazinies ar lielpilsētas dzīvi, esi pie tās pieradis, un tagad jādzīvo kādā klusā stūrītī. Tad nedomā, ka no dzīves augstumiem jau esi noslidējis zemāk, vai diezin cik zemu! Ar to tu pierādītu tikai to, ka tu neesi spējīgs savu dzīvi šē iekārtot ērtāk. Un netici arī tam, ka cilvēki tur bija labāki nekā tie šē. Tenku un mēlnesības, nenovēlības un skaudības ir diezgan visur, bet visur ir diezgan arī labsirdības un godprātības. Jeb vai tu domā, ka ļaudis ir labāki jau tādēļ vien, ka viņi brauc elektriskā dzelzceļa vagonos un automobiļos, un dzīvo pa simtiem zem viena jumta, cits citu nemaz nepazīdami? Un ja tava sirds kāro pēc garīgās dzīves straujākiem mutuļiem, tad zini: katrs strautiņš ietek tieši vai netieši jūrā! Sakari ar gara dzīves okeanu ir noorganizējami, ja tikai grib.

Lai paliek pagātne pagātnei, bet tu dzīvo tagadnei, pamatu likdams nākotnei!

Nav diezin cik prātīgi pagātnes dēļ būt neapmierinātam ar tagadni. Bet taisni muļķīgi ir nākotnes sapņu dēļ būt nemierā ar sasniegumiem tagadnē. Ar cerībām uz labākiem laikiem mazināt savus grūtumus un ciešanas — tas ir prātīgi; bet domāt, ka tikai nākotne nesīs gaidīto laimi un tādu domu, tādu cerību ietekmē spriest par šīs dienas dzīvi — tas ir ļoti muļķīgi! Un visi, gandrīz vai visi cilvēki to aizmirst. Vienmēr viņi cerē un gaida uz to, kas nāks: darbu darot domā par svētvakaru, — svētku svinību sākumā par viņu turpināšanos un tad — par beigām. Tā iznāk, ka mēs nekad neesam ar visu savu «es», kā saka, pie lietas. Bērns ilgojas pēc jauneklā vecuma, jauneklis pēc — vīra gadiem, un vīrs pēc — atpūtas dzīves beigu posmā. Pavasarī mums sirds kāro pēc vasaras pilnīgāka ziedu krāšņuma, vasaras saules tveicē pēc — rudens vēsuma, rudenim tuvojoties ar savu miglu un slapjumu pēc — ziemas baltās zemes-māmuļas villainītes, un tad atkal pēc ziedoņa krāšņuma. Un tā aiziet viss mūsu mūžs, diena pēc dienas, gads pēc gada, un par vēlu mēs nākam pie atziņas, ka laime, pēc kuņas tā ilgojamies, mums stai-

gāja vienmēr pakal, — tikai tad mēs viņu nepazinām. —

Priecājies par katru stundu, it kā kad tā būtu pēdējā tavā mūžā! Ar katru minūti mēs tuvojamies nāves brīdim. Bet tas lai mūs nebaida, — lūk, nāk atsvabināšana no vilšanās un ciešanām! — Lai paliek arī nākotne nākotnei, — dzīvosim tagadnei!

Taisīsim salīdzinājumus, bet tikai tur, kur tie mūsu dzīvi veicina: salīdzināsim to, kas mūsu, ar to, kas citiem, tuvu ar tāļu, pagājušo ar tagadējo un nākošo. Bet kur salīdzinājumi traucē mūsu dvēseles līdzsvaru un laupa apmierinātību, tur lai viņu nav. Mums jādzīvo tagadējās dienas dzīve, un tagadējās dienas dzīvei ritot, mums jākaldina sava laime, vērojot, ko šī diena no mums prasa. —

XII.

Uzticība.

Kāds vīrs, kam viņa pretinieka-varoņa dvēseles daiļums riebjas, kādā sveštautiešu teikā saka tā: «Ja kāds cilvēks ir caurspīdīgs kā kukainis, kas brīžiem parādās sarkans, brīžiem zaļš, atkarībā no tam, kāda bijusi viņa barība, tad tam nedrīkst uzticēt noslēpumus, jo viņa iekšas tos izpauž.» — Laikam gan mēs, cilvēki, vēlētos, lai tādi būtu citi cilvēki, ar kuriem nākam sakarā: caurspīdīgi kā stikls, lai ar pirmo acu uzmetienu varētum zināt, ar ko mums darīšana. Tad mums būtu viegli izsargāties no tiem, kas mums vēlāk izrādās nepatīkami vai pat bīstami, — mēs izsargātos arī no vilšanās un no dažādām sirdssāpēm.

Bet cilvēki, lūk, nav caurspīdīgi, un — šķiet — nebūs vēl sevišķi jāpierāda, kādēļ tas tā labi. Bet tas gan ir taisnība, ka cilvēki mums sagādā daudz rūktu, jo rūktu ciešanu un daudz vilšanās, un lielākā daļa no tām nāk pār mums taisni tādēļ, ka mēs viņus nespējam pareizi novērtēt. —

Tur ir kāds cilvēks, ko mēs turējam par savu draugu un pie kā mēs domājamies atraduši vaļsirdību un spēju mūs visos apstākļos saprast. Bet te uz reizes izrādās, ka starp mums tomēr atrodas kaut kas līdzīgs nepārkāpjamam žogam.

Un aizmirsts ir viss, kas mūs vienoja; mūsu dvēsele izjūt tikai to plaisu, kas šķir, un sirdis, kas pukstēja viena otras dēļ, paliek svešas, tā ka mēs zaudējam ticību draudzībai vispārīgi.

Kāds cits izturējās pret mums laipni, draudzīgi, un mēs ticējām, ka esam ieguvuši viņa simpatiju un ka viņš vēlas ar mums biedroties. Bet te mēs viņu kautkur sastopam, un viņš mums paiet garām kā svešinieks. Sirds sažņaudzas, un mēs ienīstam un nicinām to, par kura laipnību vispirms tā jūsmojām. Mūsu spriedums ir gatavs: viņš bija laipns un mūs pazina, kamēr viņam bijām vajadzīgi; tagad, kur viņš no mums nekādus pakalpojumus nevar sagaidīt, viņš mūs vairs nepazīst!

Kam tādi piedzīvojumi atkārtojas, tas nemanot zaudē uzticību cilvēkiem. Kam sirds ir sevišķi mīksta un tādēļ šinī ziņā arī citiem uzstāda jo augstas prasības, to tādas vilšanās pārverš par cilvēku nīdēju un nicinātāju.

Tādos apstākļos, kur viens ir pakārtots otram un kur šie apstākļi nav grozāmi, no vilšanās var uzliesmot lielākā neiecietība un mazcieņa. Apakšnieks savā priekšniekā redz nekautrīgu apspiedēju un egoistu, kas par citiem neinteresējas. Priekšnieks atkal savukārt, redzēdams, ka viņa labākie nodomi tiek pārprasti, top tiešām par tādu, par kādu viņu tur, un kādēļ viņš par tiem vēl sevišķi lai rūpējas, ka, it kā par spīti viņa labai gribai, viņš tomēr nevienam nevar iztapt! —

Bet kas piedzīvoto vilšanos dēļ no cilvēkiem atraujas un pārveršas par cilvēknīdēju, tas ar to ir gan no tādiem piedzīvojumiem turpmāk izsargāts, jo kam nav uzticības, tam šī neesošā uzticība arī nevar vilšanos sagādāt; bet laimīgs tāds cilvēks tomēr nav. Viņa sirdi pastāvīgi kremlt ilgas pēc draudzības un mīlestības, ilgas pēc biedrošanās ar cilvēkiem, kam varētu uzticēties.

Tādēļ mums būtu jāsargājas bēgt no cilvēkiem, neskatoties arī uz vairākkārtīgu vilšanos. Mums viņi taisni jāmeklē un jāmēģina iespiesties dziļāk viņu dvēselē, lai viņus varētu saprast. Cilvēka dvēseles īstenību varētu salīdzināt ar puķes sīpolveidīgo sakni: viņas iekšienē izskatās citādi nekā

āriene to rāda, un ja mūsu skats spētu izspiesties cauri ārējai ietērpai, tad tomēr sen vēl nepazītu šīs saknes iekšieni. Tur aiz daudzām ārējām un iekšējām mizīgām apslēpies glabājas skaistā zieda dīglis, un to varam izvilināt, laudami tur iespīdēt un iespieties visam tam, kas mūsos pašos saulains, kas mūsos pašos silts un gaišs. —

Taisnība, ka tagad cilvēki daudz netaipnāki nekā agrāk; bet vai tas par sevi vien jau tik liels ļaunums? Varbūt, ka tā bija tikai sabiedriska pieklājība, ko mēs noturējām par laipnību vai pat sirsnību! Vai tad drīkstam citiem pārmetest par to, ka esam maldījušies? Jeb varbūt ka viņš šodien pret mums izturējās taisni tāpat kā vakar. Bet mūs sastopot viņš, varbūt, bija nogrimis dziļās un smagās domās, — varbūt viņu māca rūpes un raizes, — varbūt, ka bija ne visai vesels, — bija cietis pārestības, no kuŗu iespaيدا nebija paspējis atsva-bināties. Viņš par mums neiedomāja tādēļ, ka par daudz bija jādomā pašam par sevi. Vai tādēļ lai sarūgtināti no viņa nogriežamies?

Tāpat tas ir ar draudzību. Pasaulē nav divu gluži vienādu cilvēku ne pēc ārējā izskata, ne arī pēc gara spējām un sirds īpašībām. Tādēļ pēdējās viņiem arī nekad nevar — ģeometriskā valodā runājot — segties visos punktos. Kas par to ir skaidrībā, tas priecāsies par katru, arī par vismazāko saskaņu, un nesaskaņā tas neieraudzīs pamatu šaubām par draudzības iespējamību cilvēku starpā. —

Nav taču arī nemaz tik viegli, lai mēs cits citam izdarītu pa prātam. Šodien mēs līdzjūtīgu apvaicāšanos turējām, varbūt, par uzbāzību, un mūsu atbilde uz to bija paskarba; šodien apciemojums, varbūt, mūs traucēja, un tādēļ mēs ciemiņu uzņēmām diezgan vēsi. Bet ja apvaicāšanās un apciemojuma rīt nebūs, tad to uzskatīsim par vienaldzību otrā pusē, par līdzjūtības un draudzības jūtu trūkumu. Kas te vainojams?...

Teikā kāds nepiedzīvojis jauneklis saņem no sava labvēļa, veca prātnieka, padomu, lai viņš citiem ar jautājumiem par daudz neuzbāžoties. Jauneklis vēlāk nonāk karāja pilī,

un, redzot tur grūti slimo karāli un daudz brīnišķīga un nesaprotama, tomēr — vērā turēdams sava labvēļa padomu — nekā nejautā, lai gan sirds uz to nevaldāmi skubina. Bet ar tādu izturēšanos viņš zaudē savu laimi: būtu viņš jautājis pēc paskaidrojumiem, tad karālis kļūtu vesels un viņš — par troņa mantinieku. Kā bezjūtīgu un nepateicīgu viņu ar kaunu izraida no karāļa pils. —

Vai ar mums arī tā nav, ka pie reiz dzirdētas pamācības un viena otra dzīves noteikuma turamies par daudz stingri, kur tāda izturēšanās ir ne tikai nevajadzīga, bet pat kaitīga? Vai vienu otru reizi neatturamies no apvaicāšanās un padoma došanas tikai tādēļ vien, ka bīstamies būt uzbāzīgi? Un attiecīgais cilvēks būtu priecājies par mūsu apvaicāšanos vai padomu! Daudz kas, ko viens otram ņemam ļaunā, nav nekas cits kā tikai neveiklība un neizmaņa. Par tādām lietām vajadzētu pasmieties, bet nevis saīgt. —

Arī nedrošība bieži vien ir par cēloni iedomātai nelaiņnībai, no kā cieš daudz vairāk cilvēku, nekā mēs domājam. Ievēro tikai labi, kā tavi paziņas ierodas, piem., viesībās, kur citi jau sapulcējušies! Dažam šī nedrošība skaidri redzama; bet arī tas, kas domājas no viņas esot brīvāks, cieš taisni viņas dēļ. Ko vien tik viņš nedara, viss tur ir aprēķināts, lai segtu savu neveiklību un nedrošību, — knibināšanās ap kakla vai pulksteņa saiti, ap pirkstiem, u. c. Ja varētu ieskatīties viņa sirdī, tad redzētu, cik grūti viņam. Arī rupjība bieži, sevišķi izglītotākiem ļaudīm, ir maska, aiz kā slēpjas nedrošība un nemiers. Kas iekšķīgi drošs un mierīgs, tas tāds paliek arī ārīgi.

Un tiem cilvēkiem, kas pa reizei labprāt pazobojas, patiesībā ir mīksta sirds, bieži vien mīkstāka nekā tiem, kas sargājas citus apvainot. Viņi ir pieraduši zobošanos uzskatīt par aizsargieroci pret savu mīkstsirdību, un vēlāk viņiem pašiem ir ļoti žēl, ka citus ir — nu teiksim, — apvainojuši, patiesībā to nemaz negribēdami.

Arī par to mums būtu jādomā, ka ne katra nerātība jau ir ļaunprātība, — ka ne jau aiz katras atturības slēpjas cieta sirds. Neveikli nedrošajam mums vajaga rādīt, ka viņu

saprotam, ka viņš drīkst gan mums uzticēties un ka pret mums viņam maska nav vajadzīga. Un tad drīz, jo drīz pārlicināsinies, ka arī mēs varam viņam uzticēties. —

Ikkatrā cilvēkā slēpjas labā un daiļā dīgļis; mums tikai jācenšas ar mīlestības pilnu sirdi šo dīgļi atrast. Neskatoties uz patmīlību, uz paviršību un nepastāvību, pasaulē cilvēkos vēl ir daudz uzupurēšanās gatavības, daudz līdzcietības un sīrsnības, daudz uzticības un goda prāta. Un kas no visa tā sev neprasa par daudz, tas tik bieži un tik sāpīgi arī nevilksies savā nzticībā uz cilvēkiem. —

Neuzticība sastindzina dvēseli un sirdi, — sargāsimies no tās! Cilvēkam uzticība ir tas siltais saules stars, bez kā laime nevar zelt! Kas cilvēkiem, starp kuņiem viņš dzīvo, nevar vairs uzticēties, tam arī dzeja un māksla var modināt tikai riebumu, jo viņam katra aizrautība un katra sajūsma ir liekulība, un viss, kas skaists, tikai maska, — viss, kas labs un daiļš, tikai tukši sapņi. —

Mums jāargājas no katras jūtēlības! Nemeclēsīm aiz katras, mums ne visai patīkamas izturēšanās jau cietsirdību vai pat ļaunprātību; neturēsīm katru notikumu par labi pārdomāta plāna izvedumu un neaizmirsīsīm, ka tur sava loma piekrīt arī acumirklīgajam gara stāvoklim, pārpratumiem un atgadījumiem! Centīsimies pie reizes aizmirst arī to, kas nepatīkams; tad redzēsīm, ka ar lielāko daļu cilvēku var gluži labi sadzīvot un ka viņi ir gan vāji un ne gluži bez patmīlības, bet ka tamdēļ vien viņi vēl vienmēr nav slikti.

Neuzticība cilvēkus nepadara labākus, bet ar uzticēšanos mēs iegūstam sirdis un dažu labu laimes brītiņu. Par to mums jādomā, ja negribam piedzīvot daudz vilšanās. Kas tic skaistam un daiļam cilvēcē, tikai tā sirdī arī būs atrodams tas, kas ir skaists un daiļš. Tikai tas, kas citu cilvēku trūkumus un vājumu spēj un grib saprast un aizbildināt, drīkst to arī no viņiem sagaidīt, — kas citiem uzticas, tikai tas drīkst arī no viņiem sagaidīt uzticību! — Mums jādzīvo kā cilvēkiem cilvēku starpā.

XIII.

Izglītība.

«Izglītība», — kur un no kā mutes tagad nedzird šo burvības vārdu, ne ķēkšas sākot un ar filozofijas profesoru beidzot, un cik maz tomēr ir to, kas cenšas noskaidrot sev šā vārda īsto jēdzienu, vārda īsto saturu! Gandrīz vai visi ir tai pārliecībā, ka ar šo vārdu jāsaprot tas garīgais ideāls, ko taisni viņi paši domājas esot sasnieguši, un tas ir arī viņu mērogs pie citu cilvēku vērtēšanas. Kas pēc viņu ieskatiem nav izglītots, uz to viņi noskatās kā no augšas un biedrojas tikai ar tiem, ko paši tur par izglītotiem. —

Kā cilvēku sabiedrības šķiras ir dažādas, tā, saprotams, dažādas ir arī tās prasības, ko katra atsevišķa šķira šinī ziņā saviem līdzcilvēkiem uzstāda, un vienā un tai pašā šķirā, aizritot gadiem un gadu desmitiem, mainās šīs prasības pēc sava satura, pēc plašuma un dziļuma.

Izglītība apvieno vispirms zināmu zināšanu un veiklas uzvešanās mēru, kas cilvēku dara spējīgu sabiedriskā dzīvē viegli un droši kustēties, viegli un droši izturēties. Kamēr pilsonības zemākās šķiras zināšanu ziņā neuzstāda augstas prasības, tikmēr augstākās, jeb izglītotās prasa, lai viņu locekļi pārvaldītu vairākas valodas, lai pazītu mākslu un literātūru, vēsturi un politiku. Šī sabiedrība prasa arī kautkādā arodā plašākas un dziļākas, uz paša spriedumiem pamatotas zināšanas. Bet tā kā sarunas norit pa lielākaļ daļai tā kā pa virspusi, tad arī pārrunājamās priekšmetos apmierinās visvairāk ar paviršām zināšanām, jo tās jau parasti paviršu jautājuma iztirzāšanu dara iespējamu. —

Redzams, ka citādas ir tās zināšanas, pateicoties kurām spējam izpildīt zināmu amatu, darboties zināmā arodā, un citādas atkal tās, ko prasa tā sauktā izglītotā sabiedrība. Še svarīgākā lieta — zināms daudzpusības mērs, tur vairāk piemērošanās praktiskam mērķim. Kamēr nupat minētās pirmās

atdara durvis jaunradišanai vai jaunradītājam darbam, tikmēr pēdējās — tai pasaulei, kur dzīvojam un darbojamies. —

Bet tā kā mums kā cilvēkiem ar cilvēkiem jāsatiekas un kopā jādzīvo, tad mūsu cilvēkpienākums ir — visnepieciešamāko izglītības mēru piesavināties. Bez izglītības viegla un droša, tādēļ daudz maz apmierinoša sabiedriska dzīve nav iespējama. Tādēļ prasība pēc izglītības ir taisni tas līdzeklis, ar ko sabiedrība kristalizējas un izsargājas no mazvērtīgiem elementiem. Un pilntiesīga arī ir šī prasība, jo uz nepiespiestas un drošas biedrošanās pamatojas dzīves prieks un līdz ar to pa lielai daļai arī dzīves laime. —

Kā par izglītota vai neizglītota cilvēka pazīšanas zīmi uzskata sevišķi ārējo izglītību, jeb pieklājību, un tādēļ arī, dzirdot vārdu «izglītība», vispirms domā par to, kā tu ģērbies un staigā, kā ēdi un dzeri, kā sveicini un runā, no visa tā taisa slēdzienu, vai tu pieder pie izglītotas sabiedrības, vai nē. Vienai otrai no tādām lietām trūkst pamata, un tādēļ zināmā mērā tā nenozīmīga; viņu iekšējā vērtība var stāvēt dziļi zem augstākās gara izglītības vērtības. Tomēr arī tādas lietas nedrīkstam turēt par pieciešamām, vai pat nevajadzīgām. Ja kāds pie mielasta galda sēdot neprot diezgan veikli rīkoties ar galda nazi un dakšiņām, tad viņš tomēr var būt krietns cilvēks, un tādēļ vien tu viņu nenīcīni, bet neņem viņu arī sev par paraugu! Ko citiem drīkstī piedot, to neatļauj sev, lai tavs gars paceltos diezin cik augstu. Nav vajadzīgs palikt tādēļ jau par izvirtušas modes vergu, jo tu taču esi brīvs cilvēks! Labā sabiedrībā tava vērtība neatkarājas no tādas, vai citādas apkaļķītes un kakla saitītes un tamlīdzīgām lietām. Ja šī sabiedrība ir tiešām laba, tad viņa spēš izšķirt galveno no blakus lietām. Neesi tikai pats pret sevi par daudz iecietīgs un neturi savu ērtības mīlestību un ietiepību par gara stingrību un patstāvību! Un ja tev tā sauktais labais takts nav iedzimtības mantojums un pie sabiedrībā patīkamām uzvedības formām neesi jau bērnībā pieradināts, tad skaties, kā tie dara,

kas šinī ziņā laimīgāki par tevi, un prasi sevi, vai tas arī tev labi nepiederētos! Labai uzvedībai pašai par sevi vien vēl nav diez cik liela nozīme, bet tā tomēr ir pirmā prasība, ar ko sabiedrība pie mums griežas un kas mums jāizpilda. Daudz tādu, kas žēlojas par dažādām dzīves likstām, pat neatzišanu un netaisnību; daudz tādu, kas brīnojas par to, ka citi no biedrošanās ar viņiem izvairās, bet labprāt satiekas ar tādiem, ko viņi domājas pārspējot. Par tādām neveiksmēm lai viņi pateicas vispirms takta un labas uzvedības trūkumam! Tā bieži vien no tā, kas maz ievērojams, atkaņājas mūsu laime dzīvē. —

Vēl nepieciešamāka par ārējo izglītību ir gara un dvēseles izglītība un ne tik vien mūsu stāvoklim sabiedrībā, kā sevišķi mums pašiem. Šādā nozīmē izglītība ir zinību krājums, kā dēļ varam piedalīties visā, kas saistošs un vērtīgs tām aprindām, ar ko vēlamies biedroties. Bet arī te sava loma modei un apstākļiem. Drīz tur visvairāk saista filozofijas un reliģijas, drīz atkal literatūras un mākslas jautājumi. Kamēr pirms gadu desmitiem galveno vērību piegriezta franču valodai, tikmēr tagad šīs vietā vienmēr vairāk iespiežas angļu valoda, un kas zin', vai nepienāks laiks, kad izglītotam eiropietim būs jāiepazīstas arī ar japaņu valodu. —

Saprotams, ka visbagātāk apdāvinātam cilvēkam nav iespējams pilnīgi pārvaldīt visus tos zinātniskos ārodus, par ko izglītotā sabiedrībā var pacelties jautājumi. Mainās taču sarunu priekšmeti, mainoties tām personām, kas sarunās piedalās. Tādēļ, neskatoties, saprotams, uz visnepieciešamāko minimumu, mazāk svarīgs zināšanu apjoms nekā tas, vai cilvēka gars diezgan atjautīgs, vai prāts uztver visu cilvēcīgi vērtīgo. Tā var gadīties, ka pat ievērojamam zinātņu vīram sabiedriskās dzīves nozīmē izglītības nav! —

Kas reizēm māk izveicīgi klusēt, tam, varbūt, izdosies sabiedrībā apslēpt to, ka viņam trūkst izglītības. Bet īsteni-

bā tāds cilvēks aplaupa pats sevi, nepiesavinādamies to izglītības minimumu, ko iegūt viņam bija un ir iespējams.

Patiesa un jo plaša izglītība ir cilvēkam pašam skaistākā prieka un tīrāko baudu avots. Cik tukšs un nabags tas, kas gara baudu nepazīst! Miesīgās baudas pārēk par dārgu naudu; tomēr tās ilgi nepastāv, padara dzīvi no dienas dienā tukšāku un bezvērtīgāku, un beigās — dzīves apnikums ar visām savām piedevām un konsekvencēm. Cik pavisam citāda tā dzīve, kas saprot mākslas un zinātņu valodu un tanī klausās! Cik daudz skaistāka pasaule tam, ko mākslinieks mācījis, kā uz dabu un dabas parādībām jāskatās! Dzejnieks mūs izceļ no eksistences šauruma un pelēkās ikdienības. Viņš mūs pārceļ pāri par telpas un laika robežām un nostāda cilvēces lielo jautājumu priekšā. Kā ne vienu vien skaistu brīdi varētu piedzīvot, ja spētu sekot un sekotu viņu aicinājumam! Un ja esam mācījušies ar viņu acīm skatīties dzīvē un pasaulē, cik pievilcīgu un pat aizgrābjošu ainu mums tur neparādās visur, kur vien raugamies! Un — šīs baudas ir bez rūgtuma, un neseko viņām nožēlojums! Ar priecīgu sirdi un starojošām acīm tad varam iet savu dzīves ceļu un, pat uz vientulīgas salas atrazdamies, nejutisimies vientulīgi, jo mums līdzī iet spēja nogremdēties domu pasaulē un raudzīties, kas apkārt mums. —

Kas tā izglītots, tam netrūkst arī sirds izglītības, kas māca līdzcilvēkos redzēt savus brāļus un māsas, kurus nekad nevēlēsies apbēdināt un sāpināt. Kas tā izglītots, tas arī citos atradīs vienmēr laipnāku pretimnākšanu nekā tas, kam viņas nav. Tā arī šī izglītības puse pieder pie dzīves un laimes veicinātājam.

Cilvēka izglītība pastāv visu to īpašību un spēju attīstībā, kas cilvēkam ir īpatnējas un kas viņu atšķir no dzīvniekiem-kustojiem: tikumība un tīklība, gara uztveres spēja un sirsnība, vārdu sakot, gaiša, jo gaiša galva un silta, jo silta sirds! Kas šo izglītību ieguvis, tas uzcēlis sev namu, kur viņš var droši un laimīgi dzīvot. —

XIV.

Darbs.

Ka cilvēkiem vaiga sviedros sava maize jāēd, ka viņiem tā strādājot jānopelna, tas pirmās Mozus grāmatas sarakstītājam ir izlicies kā sods par apgrēkošanos, — patīkamās bezdarbības vietā tur paradīzē nostājas sūrs darbs. Tas ir tas stāvoklis, ko vēl šobaltdien austrumnieki ieņem pret darbu.

Ar mūsu uzskatu jau vairāk sakrīt psalmista domas: «Jā mūsu mūžs ir bijis skaists, tad tas ir bijis grūtums un darbs!» Bet arī te skan cauri it kā žēla atsacīšanās, it kā būtu gribēts teikt: Jā mūsu mūžs ir bijis skaists, tad tomēr tas ir bijis grūts un smagu darbu bagāts. Liekas, ka mēs šinī ziņā drikstam tā teikt: Mūsu mūžs ir skaists tādēļ, ka tas aizrit darbā! —

Kā mūsu dzīvē mainās dienas un nakts, vasaras un ziemas, tā vispārīgi visām viņas nozarēm piešķir kairinājumu apstākļu maiņa. Uz pretstatības pamatojas iespaidu stiprums. Kā bez bēdām un rūpēm nebūtu īstas laimes, tā mēs, nepazīdami darba grūtumu, nezinātu arī, cik patīkama atpūta; bez garlaicības nenāktu pie atziņas, cik nepieciešams dzīvē darbs. Ne dūsmīgs, bet mīlestībā bagāts Dievs mums devis darbu, un šis darbs nav mums ne sods, ne lāsts, bet svētība! —

Noskaties bērnos, kad viņi rotaļājas. Kad bērni ir vēl nopietnāki un uzmanīgāki, pat laimīgāki, nekā tad, kad viņi pieaugušo darbam pakāldara un kad domājas tāpat strādājot kā tur tie? Nekāda nasta tur viņiem nav par grūtu, nekāds ceļš par tālu, nekāds stāvoklis par pazeminošu, ja tikai ir darbs.

Aristotelis reiz esot teicis, ka katras baudas galvenais pamats esot spēku nodarbināšana, spēku attīstīšana. Bērni, rotaļādamies un pieaugušiem pakāldarīdami, neapzinīgi nomana savu spēku vairošanos, un tas viņiem dara prieku. Tā ir dabiska, cilvēkam iedzimta īpatnība, un tādēļ arī pieaugušiem vajadzētu priecāties, ka ir jāstrādā un ka var strādāt.

Nav iespējams izdomāt domas līdz galam, kas un kāda būtu cilvēce bez darba, jo bez viņa progress jeb attīstība nav iespējama. Nebūtu mākslas un sajūsmas par mākslu, nebūtu daiļuma un zinātņu bagātības, pie kā cilvēki atspīrgst, ja nebūtu darba, ko prasa cīņa uztura dēļ. Dažādos spēkus un spējas, kas cilvēkā snauž, modina tikai attiecīga nodarbošanās, un šo spēku un spēju attīstībai beigas nav paredzamas.

Darbs katra normāla cilvēka dzīvē saistās kaut cik ar ideālismu, vismaz ar cenšanos pēc augstākiem panākumiem un ar pienākuma apziņu. Lai būtu darbs kāds būdams un lai tas izliktos diezin cik neievērojams, viņš tomēr katrā strādniekā, katrā darba darītājā modina pašapziņu un zināmā mērā lepnumu par to, ka savu uzdevumu spēj sevišķi labi veikt. Sarunājieties ar akmeņu drupinātāju šosejas malā, ar amatnieku viņa darbnīcā: katrs ir lepns uz savām spējām un savu darbu, un katram ir savs prieks par to. —

Pats par sevi saprotams, ka katram darbam nepieciešams arī savs mērķis, jo mērķa spraušana cilvēkam iedzimta un tādēļ neatņemama īpatnība. Gūsteknim, kas strādā tikai tādēļ, ka viņam jāstrādā, nevar tādā darbā būt nekāda prieka. Kā spaidu darbs bez kautkāda mērķa parādās bieži arī bērniem darbs skolā, kādēļ arī tur, saprotams, ar izņēmumiem, prieka sajūsmas trūkums. Ja izdotos arī tur mācīšanās darbu pārveidot tā, ka pat mazākais skolas bērns saprastu sava darba nolūku un mērķi, tad būtu atrisināts viens no visgrūtākiem jautājumiem pasaulē.

Bet pieaugušam cilvēkam vajaga vienmēr un visur apzināties, ka viņa darbam ir mērķis, ka ikkatrs darbojamies veic savu daļu no lielās darba kopsummas, kas pasaulē ir cilvēkiem jāpastrādā, ka nekad darbs nav gluži lieks un bezvērtīgs. Apziņa, ka jāizpilda kāds pienākums ne tik vien kā pret darba devēju, bet arī pret tautu un cilvēkiem vispārīgi, un ka ik-

katrs pienākums ir svēts, — lūk, šī apziņa paceļ vērtībā pat visvienkāršāko darbu un vairo viņa darītājam darba prieku. Un jo ievērojamāks darbs, jo svarīgāks arī viņa mērķis, kam šis darbs kalpo, un tādēļ mērķim vajaga būt jo skaidram, — jo skaidrāks būs mērķis, jo spēcīgāka un pilnīgāka kļūs pienākuma apziņa.

Pats darbs un apziņa, ka tas padarīts pēc labākās gribas un spējas, pārvēršas darba darītājam par talismānu pret skaudību un naidu, pret trūkumu un nabadzību. Lai laime arī maz un reti kad tev uzsmaidītu, bet kamēr tu apzinies savu pienākumu esot izpildījis, tikmēr tev izmisumā krist nav iemesla! —

Un kas par iepriecinātāju bēdās ir darbs! Viņš palīdz tikt pāri par rūpēm un raizēm, par dažādām dvēseles ciešanām, jo neatstāj laika nogrimt nomocošās domās un modina un stiprina spēka un vārēšanas izjūtu, jo darbs dzīvības spēkus ne tikai patērē, bet tos arī stiprina un atjauno. Bet bezdarbība sagrauž mūs miesīgi un garīgi, un tikai darbs ir tas, kas mūs attīsta un izveido par īstiem cilvēkiem. —

Viens un tas pats sakāms par darbu vispārīgi, lai tas būtu veicams miesas vai gara spēkiem, un tikumīgā ziņā viens ir tikpat labs kā otrs. Tomēr pasaules dzīves sakarībā garīgākam darbam ir lielāka nozīme, jo miesīgais darbs bez garīgā būtu bez kāda mērķa un pat neiespējams, kamēr garīgais darbs padara miesīgo no dienas dienā pieciešamāku. Bet gluži pieciešams viņš nekad nebūs, lai cilvēka gars ietu diezin cik tālu dabas spēku kalpināšanā un lai mašīnas diezin cik lielos apmēros stātos cilvēka roku vietā.

Bet zinātnieks un ikkatrs, kas, kā saka, strādā ar galvu, lai nenoskatās ar mazcieņu, vai pat ar nicināšanu uz višiem tiem, kas savu darbu veic ar miesas spēkiem. Ja rokpeļnis, darbiem daloties dažādos arodos, mūs neatsvabinātu no rūpēm par apģērba pagatavošanu, par dzīvokļa celšanu un uzturas līdzekļu sagādāšanu, tad mums pašiem, tāpat kā cilvēces kultūras laika sākumā, būtu par to un tam līdzīgu jā rūpējas, un neatliktu tad mums garīgu darbu veikšanai ne laika, ne spēka. —

Tāpat arī rokpelnis un vispārīgi fiziska darba darītājs nedrīkst ar mazcieņu noraudzīties gāra darbiniekos. Taisnība, ka pēdējie vairāk izsargāti no dažādām neērtībām, kas saistās ar fizisku darbu, bet viņu uzdevumi tādēļ nav vieglāki un neprasa mazāk spēka un piespiešanās, un taisni garīgais darbs ir tas, kas uzcītīga fiziskā darbinieka rokām atļauj kustēties. Bez garīgā darba, bez garīgās ierosmes zeme paliktu «neizkopta un tukša» un viņas bagātības neizmantotas. Tā darbs saista cilvēkus ar cilvēkiem un rāda skaidrāk kā nekas cits, ka viņi pieder kopā un sastāda vienu veselu, lielu kopību. —

Neaprašāma svētības bagātība izplūst no darba katram atsevišķam cilvēkam, tautas un cilvēku visumam. Slavēsīm viņu kā iepriecinātāju un palīgu nebaltās dienās kā laimes un pārticības stiprāko pamatu! —

XV.

Dzīves šaurums un plašums.

Cilvēku dzīves veidošanās pirmsākumu skaidrāk saprast un sev stādīties priekšā mums nav iespējams, jo arī tās tautas, ko vēl tagad saucam par «dabas bērniem», atrodas kultūras pakāpē, kas diezgan augstu stāv pāri par kultūras pirmsākumu. Bet tas gan būs neapšaubāms: kamēr cilvēki vēl nebija apvienojušies lielākās apvienībās, tikmēr ikkatram būs bijis tikai viens uzdevums, proti — apgādāt un uzturēt tikai sevi un savējos. Visas viņa domas koncentrējās ap paša personīgo dzīvi, un bez pēdējās viņam nebija nekā cita, kas viņam būtu nozīmīgs. Pašuzturēšanās dzīve ar visām savām konsekvencēm bija tā visvērtīgākā balva, ko daba cilvēkam bija piešķirusi, — tai viņš drīkstēja un tai viņam vajadzēja paklausīt. Sakarā ar to viņam bija jāizpilda jo plaši pienākumi, neraugoties uz to, ka tiem bija vairāk pašpienākumu raksturs. Uzturs viņam bija jāapgādā un jāpagatavo pašam, jā rūpējas par patvērumu pret vētru un negaisu, aukstumu un karstumu un pret ie-

naidnieku pašam; rīki, ar kā palīdzību tas bija izdarāms, bija jāizgudro pašam; trūkumam un slīmībām uzbrūkot, palīgu viņš varēja atrast tikai pie sevis paša. —

Apvienošanās kultūrālās vienkopībās tam darija beigas. Darba dalīšanās, kas vienmēr vairāk attīstījās, atbrīvoja cilvēku no rūpēm par savas dzīves dažādiem sikumiem. Bet darba dalīšanās attīstīja cilvēkā zināšanas un spējas līdz tādiem augstumiem, kā to kultūras sākumā nevarēja neiedomāties, un tā tas turpināsies arī uz priekšu līdz tādai pakāpei, par kādu tagad pat sapņot nespējam.

Darba dalīšanās ir cilvēci kā veselu kopību pacēlusi jo ievērojami augstā pakāpē. Bet atsevišķs cilvēks kā tāds daudzējādā ziņā slīdējis uz leju, palikdams vienpusīgāks. Viņš, pats par sevi vien, nav vairs patstāvīga vienība, bet loceklis, kas kalpo sabiedrībā, lielajā cilvēku kopībā.

Taisnība, ka tagad visvienkāršākais cilvēks spēj un zina nesamērojami vairāk nekā pirmsenatnes ģeniālākais cilvēks, bet arī tikai tai šaurajā darba laukā, ko viņš pārvalda un kur viņš taisni darbojas. Bet visu savu dzīvi viens pats ar savām rokām un spējām viņš vairs nevar ne nodibināt, ne arī vadīt. Zinātnieks, kas pārdomā un atrisina dziļākos un sarežģītākos jautājumus un kā darba panākumi nāk par labu visam cilvēku dzimumam, — šis zinātnieks neprot sev pagatavot apģērbu, — viņš nezina nekā no uzturas vielu ražošanas, — viņš neprot un nespēj celt sev ēku dzīvoklim. —

Kultūra ir atsevišķa cilvēka stāvokli pasaulē pamatīgi pārgrozījusi; viņa ir tam ierādījusi citus uzdevumus un uzlikusi citus pienākumus. Tikai bērni un muļķi vēl tagad tic, ka viņi stāv pasaules dzīves centrā, jeb ka tur viss grozās tikai ap viņiem. Kas par dzīvi ir daudz maz nopietnāki pārdomājis, tas zina un saprot, cik maza nozīme viņam pasaules plašā visumā un cik mazas viņa spējas. —

Bet vai par to nav jānoskumst, ka cilvēks šinī attīstības gaitā ir zaudējis savu patstāvību, ir zaudē-

jis iespēju apmierināties pats ar sevi vien? Vai tur vēl iespējams laimīgam kļūt?

Mēs nedrīkstam skumt un žēloties par zaudējumiem, kas cēlušies, attīstības gaitai lēnām uz priekšu virzoties. Attīstības gaitā izslēgta katra nejaušība un katra untumainība, un tādēļ visam, kas šinī gaitā ir radies, vajaga būt saskaņotam ar cilvēka dabu, ar cilvēka īpatnību. Bet ja nu attīstības gaita norisinās pēc dabas likumiem, tā tad nenovēršama, tad tur nevar būt izslēgta arī laimes iespējamība. Bez tam pie cilvēka īpatnību iepriekšnoteikumiem pieder arī tas, lai viņš būtu laimīgs, laimīgs jau šīs pasaules dzīvē! —

Nav tik svarīga lieta tas, kāds cilvēkam uzdevums, kā tas, vai viņš par savas dzīves mērķi tur, izpildīt šo savas dzīves uzdevumu. Un vai ikkatram apmierinājuma avots nav paša pārlicība un domas par to, ka lūk arī tu kalpo ne tikvien kā sev, bet arī cilvēku visumam, no kā tu esi sastāvdaļa? Kā milzīgā mašīnā pat mazākā skrūvīte ir savā vietā, tā lieks nav pat mazākais darbs, kas šī vārda cienīgs.

Un tomēr ir tik daudz cilvēku, kas nav apmierināti ar savu darba lauku un nebūt nejūtas tur laimīgi, iedomādamies, ka esot aicināti kautkam daudz augstākam nekā savam pašreizējam uzdevumam. Bet cik reti kādam no tādiem neapmierinātiem ir taisnība! Patiesi stipri pārvar kavēkļus un izcinās cauri nelabvēlīgiem apstākļiem! Viņi rada sev uzdevumu, kas atbilst viņu spēkam un spējām. Lielākā daļa ir savā darba laukā neapmierināta un nelaimīga tikai tādēļ, ka tādi viņi būtu kuņā katrā darbā. Viņi pazīst tās nepatīkšanas, kas sastopamas izvēlētā dzīves ceļā, bet nedomā par to, ka nekur nevar iztikt bez cīņas un grūtumiem. Ne viņu spēks stājas tiem ceļā uz laimi, bet nespēks. Būtu viņi stipri, stipri garā un sirdī, tad viņi kavēkļus nemanītu, un uzdevums viņiem parādītos augsts, tādēļ ka apzinātos visos apstākļos savu sakarību ar cilvēku visumu, vismaz ar savu tautu. —

Mums ikkatram jācenšas iegūt pārskats par visu to, kas cilvēkiem vērtīgs un par ko viņi interesējas. Tur redzēsim lielu daudzpusību, bet šinī daudzpusībā kā pamatu arī kaut ko kopīgu. Uztverot šo kopīgo, mēs varēsim pareizāk spriest arī par to, vai mēs esam izpildījuši savu pienākumu tai kopinterešu daļā, kas krīt uz mums. Lai cilvēkam nekas cilvēcisks nav svešs, tā ir prasība, ko neviens nespēj pilnīgi apmierināt; bet līdz ar to arī tāda prasība, pēc kā izpildīšanas ikkatram jācenšas, ja grib nopietni skatīties uz saviem pienākumiem. —

Pavisam citāda parādīsies mums mūsu dzīve, ja viņu vedīsim sakarā ar savas tautas un, ja iespējams, ar cilvēku visuma dzīvi! Jo augstāk savu mērķi spraudīsim, jo skaidrāk paši izjutīsim savas darbības nepilnību, jo vairāk arī atsvabināsimies no visa tā, kas pie mums vēl mazs un mazisks, un maziskums ir sevišķi tas, no kā mēs kā no lāsta ciešam. Kā kalnos gaiss vairāk spirdzinošs un saule spīd gaišāk nekā ielejās, tā arī laimīgāka tā dzīve, kas atsvabinās no visa tā, kas ir mazs un šaurs!

To darba lauku, kas tev piešķirts, apkop tik labi, cik tas ar vislabāko gribu iespējams! Bet neaizmirsti pabraudzīties arī raibajā pasaulē! Ja gribi līdzbaudīt no tās gaismas, kas tur plūst, un sildīties tai saulītē, kas to silda, tad nenoslēdzies aiz Ķīnas mūriem! Sakars ar sabiedrību, ar tautu padara skatu brīvāku un sirdi plašāku, kur tad laimei vieglāk iekļūst. —

XVI.

Neatkarība.

Būt neatkarīgam no citu gribas — tas cilvēkam jau no bērna dienām stādās priekšā kā dzīves mērķis, — bērnam, kam jāpaklausa vecākiem un skolotājiem, — jauneklim, izvēloties darba lauku, — vīram, kas ilgojas pēc tā brīža, kur brīvs no arodnieciskiem pienākumiem varētu dzīvot sev un savām tieksmēm. Visās bēdās un ciešanās, tā viņi domā, vainīgi taču

esot tikai citi, — par katru laimes stariņu esot ikkatram jāpateicas tikai pašam sev, un tamdēļ neatkarība esot galvenā laimes nesēja.

Citi, lai gan vairāk vai mazāk sarūgtināti, panes atkarību, kas saistās ar katru stāvokli, panes kā kaut ko nenovēršamu, bet pretojas katram citam spaidam kā tādām, kas neesot savienojams ar cilvēkiem. Šie izturas pa lielākai daļai izaicinoši, lai jau neviens nedomātu, ka ievērojot arī citu spriedumus, — ir nelaiņi un pat rupji, lai pierādītu savu bezbailību, — paliek stūrgalvīgi pie savām domām, lai neviens nedomātu, ka ir iespaidojami. Un ja tādus neaptēstus ļaudis neviens negrib un nevar ciest, tad viņi mierina sevi ar nodrāzto izteicienu: ko nīst, to arī godā! Bet šis ir tāds izteiciens, kas satur maz patiesības un daudz melu. Cilvēki nemaz nav tik netaisni, kā par viņiem parasti domā. Un īsts vērtīgums reti kad sastaps nīšanu. —

Patī dzīve, šī lielā audzinātāja, šiem pašapzinīgajiem lepības vergiem bieži vien pierāda, ka viņi nemaz tik neatkarīgi nav, kā iedomājušies. Cilvēks, ar ko šodien ķildojamies, var jau rīt būt mums vajadzīgs; tas, pret ko šodien izturējamies nelaiņi, varbūt jau rīt mums būs jālūdz pēc palīdzības, jo uz tik stipriem pamatiem nestāv neviens, ka viņš nevarētu krist, un visdrošākā laime ir un paliek tomēr nedroša. Vai tas, varbūt, nav pazemojums, saņemt pakalpojumu no tā, ko iepriekš esi apvainojis? Ja to nebūtu darījis, tu stāvētu viņa priekšā kā brīvs cilvēks. Nevis laipnība pret līdzcilvēkiem tevi dara atkarīgu, bet gan nelaiņnība un asums.

Tu vēlies būt brīvs no tādas apziņas, kas tev saka, ka esi kādam pateicību parādā. Jā gan! Tāpat jau laikam gan domāja arī tas jaunais cilvēks, kam sliktot otrs, vecāks vīrs, piesvieda dēļa gabalu, ar kā palīdzību viņš izglāba savu dzīvību un tūlīt prasa, cik dēļa gabals esot vērts, — viņš to gribot samaksāt! Kā tev tas patīk? Vai tu zini, cik bieži citi ar tevi bijuši pacietīgi, cik bieži viens otrs tevi nav aizstāvējis? Labāk nerunā par savu pateicību, — citādi katrs nomanīs, cik nepateicīgs īstenībā esi! Pateicīgais ievēro un neaizmirst citu pakalpojumus.

Vai pilnīga neatkarība pavisam iespējama? Vai mums cilvēkiem vienmēr un visur nav jāstāv ar citiem sakarā un tādēļ arī atkarībā no viņiem? Jeb vai tu domā, ka pircējs ir neatkarīgs no pārdevēja tādēļ, ka viņš par pirkumu samaksā? Taisnība: ja viens veikalnieks tev negrib pārdot, tad tu vari iet pie otra. Bet arī šim otram būs jāgrīb pārdot, — citādi tava nauda tev nekā nepalīdzēs! Ne vienmēr un visur mēs varam izvēlēties no diviem vienu, — ne vienmēr un visur mums dzīvē ir darīšana ar veikalniekiem, kas taču visi grib pelnīt un tādēļ savu preci pārdod pat neliešiem. Ja ārsts vai jurists mums negrib palīdzēt, piespiest viņus mēs nevaram. Saprotams, ka dzīvē tādi gadījumi reti, bet tomēr paliek pats fakts, ka mēs no viņiem esam atkarīgi, jo mums viņu pakalpojumi nepieciešami.

Kur mēs nonāktu, ja cilvēkciņa pati par sevi vien jau nesaistītos ar pateicības pienākumu! Mums kā vientuļiem būtu jāpārceļas tūksnesī, kā vientuļiem jādzīvo, kā vientuļiem jāmirst! Pati cilvēkciņa prasa no mums pateicību pret mūsu vecākiem, skolotājiem, draugiem un pret ik katru cilvēku, kas mums kaut vai tikai reizi mūžā ir parādījis savu uzticību, savu draudzību.

Tu esi savas tautas un visas lielās cilvēku draudzes loceklis un baudi viņas kultūras ieguvumus. Tādēļ atmet kaitīgo ietiepību, par katru cenu atsvabināties no atkarības!

Izturies laipni pret citiem cilvēkiem, ar ko tev jāsatiekas vai jādzīvo kopā, — tas ir, vispirms, pienākums, jo viņi ar tevi arī ir laipni; tad, otrkārt, tas nepieciešams, jo uz laipnām un miermīlīgām cilvēku attiecībām pamatojas kultūras plaukšana; beigās — tas tev pašam ir arī izdevīgi, jo laipnam cilvēkam atdarās durvis un sirdis visur un vienmēr vieglāk nekā nelaipnam. Jā sabiedriskais stāvoklis tevi pacēlis pāri par citiem, tad neizturies pret tiem nelaipni, vismaz jau tādēļ, lai tevi neizdaudzina par uzpūtīgu. Ja viņi ieņem tādu pašu stāvokli kā tu, vai pat augstāku, tad tu taču negribēsi viņiem to atlīdzināt ar nelaipnību! Jeb vai tu pats vari vēlēties, lai zemāk stāvošie tev atmaksā ar nelaipnību to, ka tev liktenis bijis labvēlīgāks?

Un tad: vai tavu nelaipnību nevarētu uzskatīt par skaudību? Laipnas izturēšanās dēļ vien neviens mūs vēl neturēs par līdējiem.

Un ja tavi uzskati, pārrunājot tos ar saprātīgiem cilvēkiem, ir mainījušies, tad nekautrējies to atzīt. Prāts taču mums dots, lai ar viņa palīdzību taisām savus spriedumus, un kādēļ lai neatzīstam to, ko esam no citiem mācījušies? Par jautājumiem, ko dzīve uzstāda, mēs tagad kā pieauguši spriežam citādi, nekā to darījām kā bērni. Kādēļ lai šodien nedomājam citādi nekā vakar? Jeb — cik ilgam laikam jāpaiet, kamēr drīkstam palikt prātīgi? Tādēļ atzīsti savas kļūdas un maldības! Tavas godīgās atklātības dēļ tevi katrs vēl vairāk cienīs; bet, to nedarot, tevi drīz vien var turēt par stūrgalvīgu mulķi.

Jā kāds cilvēks grib tev pakalpot, tad neatraidi viņu, ja neturi sevi par necienīgu šo pakalpojumu saņemt! Saprotams, ka pretējā gadījumā tas būtu negodīgi. Cilvēcīgums prasa, lai viens otram izpalīdzam; bet tāds pats cilvēka pienākums ir, sniegto izpalīdzību neatraidīt, ja tā ir vajadzīga. Bet ja esi no otra pakalpojumu saņēmis, tad nerunā par pateicību, bet esi pateicīgs!

Savu neatkarību sargā visur tur, kur tas nepieciešams! Savu ticību visam labam, skaistam un patiesam un sajūsmu par visu to glabā, neskatoties uz to, ka citi par tādām lietām nīrgājas. Savu iekšējo labāko «es» turi neatkarīgu no lielā pūļa sekliem uzskatiem, neatkarīgu arī no ārējā labuma interesēm! Un ja tu cilvēkus tiešām mīlē un viņu godīgumam tici, tad taisi savus domu slēdzienus neatkarīgi no visiem saviem varbūtēji sliktiem piedzīvojumiem! Kamēr tu zini, ka pats esi labs, tikmēr tev nav iemesla krist par savu tautu un cilvēci izmisumā.

XVII.

Likteņa labvēlība.

Vai tu jau kādreiz neesi pasmīnējis par bērna asarām? Tu taču zināji, ka viņš ar kaķēnu rotālājās un ka nākošais peļu pārvaldnieks viņam negribēja rociņu saskrāpēt, saprati, ka

viņa leļlam izrautā kāja bija viegli atkal iestiprināma, — sa-
prati, ka arī tā vēl nebija nekāda liela nelaime, kad viņam sa-
bruka no klucīšiem pašceltā mājiņa! Un lai gan tev šī
mazā pilsoņa asaras gāja pie sirds, tu
tomēr negribot pasmīnēji!

Un vai tu neesi jau vienu otru lūgumu bērnam noraidījis,
labi zinādams, ka lūguma izpildījums viņam kaitētu? Kad tavs
dēlēns gribēja smēķēt, tāpēc kā citi arī to darot; kad viņš kā-
dā jaukā dienā gribēja labāk palikt mājā un piekopt sportu,
nekā uz skolu iet; kad viņš izteica vēlēšanos skolā vairs ne-
maz neiet, tādēļ ka skolotāji esot par daudz stingri: tad tu
nesmīnēji; tad tev sirds, varbūt, palika grūta,
un tu viņa vēlēšanos atraidīji, zinādams
labāk nekā viņš, kas derīgs un labs.

Diezin, vai Tas, bez kā ziņas «ne mats nekrīt no galvas»,
tāpat nenoskatās uz mums cilvēkbērniem, kas tik bieži par
savu likteni kurnam un vēlamies to, kas mums nemaz nenāktu
par labu! Ja viņš būtu tāds kā mēs, cilvēki, tad arī viņš lai-
kam gan smīnētu par mūsu asarām, un arī viņam sirds iesā-
pētos par mums, nevarot izpildīt visas mūsu vēlēšanās; bet arī
viņš, tāpat kā mēs, darītu pareizi.

Bet cik nesamērojami augstāk viņš nestāv pāri par
mums, kā mēs pār saviem bērniem! Cik nesamērojami lie-
lāka nav viņa vizzināšana par mūsu šaurajiem piedzīvoju-
miem! No bērniem mēs prasām, lai viņi mums uzticas un pa-
klausa, bet paši kurnam, ja bēdas uzbrūk, — paši mēs sūroja-
mies, ka liktenis esot netaisns, un gribam tam it kā spītēt!

Paraugāties tautu vēsturē! Vai tur neredzam, ka viņas
iet bojā, cīnīdamās pēc bagātības un varas un uzskatīdamas
tās abas par laimes stiprākiem pamatiem? Vai tur neredzam,
ka pārbaudījumi un likteņa sitieni viņas dara stiprākas un spē-
jīgākas darbā un cīņā par eksistenci? Vai mūsu pašu tautas
vēsture mums nerāda, ka vispirms bija jāpārcieš gadu simtiem
ilga verdzība, kamēr asiņainā cīņā ieguvām patstāvību? Bet
vai mums nestāv priekšā vēl grūti pār-
baudījumi, lai savā nacionālā un valsti-
skā apziņā un spēkā pieaugtu? Kas to lai zina!

Vai tas atsevišķa cilvēka dzīvē ir citādi? Arī tur tā

sauktā vieglā dzīvē un pilnībā noved pie glēvulības un pār-
galvības, kamēr pārvarāmie grūtumi attīsta
miesas un gara spēkus. Daža laba ģimene noslīd
lejā tāpēc, ka tai uzsmaidīja laime, kamēr otra kāpj arvien
augstāk tāpēc, ka to liktenis vienmēr neglāstīja ar siltu mātes
roku. Vai mēs bieži vien neredzam, ka uz diezgan vājiem pa-
matiem uzplaukst iepriecinoši dzīves apstākļi? Un tomēr mēs
tūlīt kurnam, ja kaut kas neiet pēc mūsu prāta, tāpēc ka para-
sti redzam tikai vistuvāko un nākotnei negribam ticēt.

Paraugies savā un savu pazīstamo dzīvē atpakaļ un at-
minies, kādas sirds vēlēšanās tur palika nepiepildījušās! Vai
pa lielākai daļai nebūs jāsaka, ka beigās tomēr tā bija labāk?

Tev varbūt bija grūta bērnība, — maz redzēji saulainu
dienu, un kā jauneklis ar grūtumiem un trūkumu cīnīdamies
lauzi ceļu uz izglītību. Un tagad tu domā, ka tavas spējas
būtu daudz labāk attīstījušās, ja tas tā nebūtu bijis! Es, sa-
protams, nevaru pierādīt, ka tādas domas maldīgas. Bet tādu
piemēru daudz, kas rāda, ka skaistākās gara dā-
vanas panīka galvenā kārtā tikai tāpēc,
ka viņu īpašniekam nekā netrūka.

Tu esi izvēlējis darba lauku, kas, vienkārši dzīvojot,
uztur tevi un tavy ģimeni. Bet tu nevari atkauties no domām,
ka no tevis būtu iznācis ievērojams tautas darbinieks, ja agrāk
nebūtu jācīnās ar pašauriem materiāliem līdzekļiem. Varbūt!
Ar varbūtībām mums jāreķinas, bet šim līdzīgos gadījumos pa-
laisties uz tām nevar.

Tu godīgi biji centies, lai tiktū kādā vietā, kas pēc tavas
pārliecības bija piemērota tavām spējām, bet to ieņēma — cits.
Tad tev sirds sāpēja, — tev likās, ka visai tavai dzīvei jāsa-
brūk. Bet šis cits, ko tu toreiz varbūt apskaudi, nejutās tur
apmierināts, nerunājot jau par laimi, un drīz vien viņš ķērās
pie ceļa spieķa. Kā tev tur klātos, to tu nezini; bet to gan
tu zini, ka savā tagadējā vietā, lai arī
grūtumus pārvarēdams, esi iemantojis mī-
lestību un atzinību. Vai tas nav diezgan daudz?
Vai liktenis varbūt tiešām nebija pret te-
vi sevišķi labvēlīgs, neizpildīdams toreiz
tavu vēlējumus?

Tava veselība varbūt jau no bērnības nav bijusi diezin cik stipra, un tadēļ tu no prieku kausa nedrīkstēji tā kā citi baudīt pilniem malkiem. Tomēr tu esi jau dažus gadu desmitus strādājis, ne vienu vien vagu dzīdams savas tautas druvā. Tam pretim citi, ko tu viņu veselības dēļ varbūt apskaudi, jau dus kapu kalniņā, nesasnieguši tavu vecumu. Brīdināti un nebrīdināti viņi bija savus spēkus pārvērtējuši, un gala iznākums bija pāragrā nāve! Vai tev varbūt tomēr gribas kurnēt, ka liktenis ir pret tevi netaisni izturējies?

Kur vien mēs raugamies, visur atdušamies uz piemēriem, kas rāda, ka labi ir taisni tā, kā ir. Pat ja nāve, šī nepielūdzamā, ar nežēlīgu roku kādu no mūsu vidus aizved, cik bieži arī tad mums nav jāatzīst, ka viņa tomēr ir un paliek cilvēka uzticamākā un labākā draudzene, kas cietēja acis slēdz uz mūža dusu.

Mēs savā dzīvē pazīstam tikai to ceļa gabalu, ko jau esam nostaigājuši, un zinām, cik nelīdzens un ērkšķains tas vietām bija. Kā tad būtu, ja apstākļi būtu bijuši citādi, to mēs nezinām. Bet mēs to zinātu, ja citu cilvēku dzīvē raudzītos bez aizspriedumiem un skaudības. Kas to negrib vai nespēj, tam vajadzētu pamācību smelties no vēstures un literatūras; bet kas to negrib darīt, tas «neticēs, ja kāds no miroņiem augšām celtos un pie viņa nāktu!»

Pasaulē daudz posta un ciešanu, ko grūti saprast kā labvēlīga likteņa pārbaudījumus un audzināšanas līdzekļus. Ja veselās sādžas un pilsētas ar tūkstošiem iedzīvotāju iet bojā kādas dabas katastrofas dēļ; ja kalnu raktuvēs viena nolaidības un pienākuma apziņas trūkuma dēļ simtiem cilvēku iet bojā; ja karā miljoniem zaļokšņu cilvēku zaudē dzīvību, zemes tiek uz gadu desmitiem pārvērstas par postašu un tiek iznīcinātas neapreķināmas vērtības: kur un kā tādām šausmu pārādībām atrast aizbildinājumus, nerunājot jau nemaz par attaisnojumiem! Un varbūt pat tavā personīgā dzīvē būs gadījušās līdzīgas ciešanas! Bet vai bērni vienmēr vai saprast savu vecāku izturēšanos! Vai viņiem

tikai pēc gadiem nemostas šī izpratne, kad pašiem jāaudzina savi bērni?

Centisimies ar stingrāko nopietnību nogremdēties savas dzīves atsevišķo posmu sakarībā! Prāta skaidrība, mierīgums un uzticība vairo arī sirdī spēkus. Priecīgs prāts panes arī bēdas un ciešanas vieglāk nekā drūms un sarūgtināts prāts. Daža laba mīkla paliks gan arī tad neatminēta; bet ko nevaram zināt, to drīkstam ticēt.

Tā tad: vai lai rokas turam klēpī un ļaujam visam iet, kā tas kuŗu katru reizi iet, tādēļ ka vislabākais ir tas, kas notiek? Nē, draugi! Tā es nedomāju! Pie laimes, ko jums tik labprāt novēlu, nevar tikt ar bezdarbību.

Vārdi «cīņa eksistences dēļ» ir nopietni un skaisti vārdi, un šos vārdus nedrīkstam aizmirst. Mums jācenšas un jācīnās, jo cīņa attīsta mūsu spēkus un spējas. Jāaizstāvas mums, kur tas vajadzīgs, pat pret slimībām un nāvi! Mums jācenšas uz priekšu tikt, jāaizstāv savas dzīves intereses un tiesības, nostādot tās pienācīgā gaismā. Tā būtu glēvulība un noziegums pašiem pret sevi, ja to nedarītu! Cik daudz mūsu liktenis atrodas mūsu pašu rokās, tik daudz mums vajag būt pašiem savas laimes kalējiem!

Bet ja izšķiršanās notikusi, vai arī tādos gadījumos, ko grozīt vairs nav iespējams, tur uzticēsimies sava likteņa labvēlībai. Ko mēs vairs nevaram novērst, — no kā vairs nevaram atsavināties, to nepadārisim vēl grūtāku ar domām, ka liktenis mums esot sevišķi nelabvēlīgs, bet stiprināsimiestādās reizēs ar cerību, ka mūsu uzticība nepaliks neatalgota!

XVIII.

Nāves mīkla un Dievs.

Kāds mākslinieks savā gleznā mēģina atrisināt nāves mīklu, rādīdams šai gleznā tumšus vārtus, uz kuŗiem soļo bērni un sirmgalvjī, bagāti un nabagi, vāji un stipri. Uz kuŗieni ieeja pa vārtiem ved, tas nav redzams; bet noskārst var, ka šī nezināmā vieta nevar būt tāda, kur valda prieks un plūst gaisma.

Kā tumšs, draudošs negaisa padebesis nāves mīkla apēno mūsu mūža debesis, lai laimes saulīte pie tām šad tad spīdētu vai diezin cik spoži! Lai mēs arī dienām vai nedēļām ilgi nopietnā darbā un, varbūt, jautrībai mutuļojot šo noslēpumaino viešņu aizmirstam, tad tomēr atkal un atkal pazib mūsu galvā domas, kad viņa pie mums ieradīsies, un kas tad iznāks no mūsu dzīves?

Mēs nekādā ziņā nevaram nomierināties ar domām, ka ar mūsu nāvi varētu visam būt beigas, ka viņa, mums mirstot, varētu iznīcināt arī mūsu garu, kas iekš mums taču ir visgalvenākais; nevaram saprast, ka garam būtu jābeidzas tādēļ, ka sirds beidz pukstēt un elpošana apstājas! Visur pasaulē nesatricināts paliek likums, ka uzkrātais spēks visā savā daudzumā paliek un nemainās, lai arī mainītos viņa veids un lai pats šis spēks pārietu citā spēku vienībā. Un visaugstākā spēka vienība, cilvēka gars, lai beigtos eksistēt tāpēc, ka miesa, nāvei iestājoties, sastingst un pāriet trūdēšanā?

Iedomāsimies mākslinieku, zinātni vīru, kas gadu desmitiem ilgā darbā vienmēr augstāk attīstījuši savu garu; viņi domā dziļākās domas, kavējas domu bagātības un skaistuma ziņā pie kaut kā ar jo augstu un paliekamu vērtību, ko paust līdz cilvēkiem redzamā vai dzirdamā veidā. Te viņš, viens vai otrs, krīt no noziedzīgas rokas, un nu līdz ar mironi tiks aprakts arī tas garīgais, kas mājāja miesā! Vai tā būtu saskaņa ar iepriekš minēto dabas likumību? Tas nav saprotams, bet drīzāk gan tas, ka garam vajag turpināt savu eksistenci, neatkarīgi no iznīkstošās miesas.

Gandrīz vai visu cilvēku starpā pasaulē mēs sastopam dabīgi ierosinātas domas un pārlicību par eksistences turpināšanos pēc miesīgās nāves. Šai cilvēku īpatnībai par pamatu nevar būt tikai vēlēšanās pēc šīs pasaules prieku un bēdu paildzināšanas. Šinī īpatnībā ietveras nojauta par mūsu dzīvības, par mūsu gara pirmcēloni, pie kā cilvēka garam atkal jāatgriežas. Saprotams, ka nojauta nekad nevar attīstīties par pilnīgu izpratni. Kā pa-

šas dzīvības mīklu mēs nespējam pilnīgi atrisināt, tāpat tas ir arī ar nāvi, bet ticēt varam un drīkstam, un ik katrs tic to, un tam, kas viņu spēj darīt laimīgāku.

Bet neapšaubams tomēr ir tas, ka bīties no nāves mums nav iemesla. Gandrīz vai ik katra miroņa ģimja izteiksme rāda, kāds apskaužams miers pār viņu ir nolaidies. Pat ciešanu un sāpju pēdas ir izdzēstas, un nereti miroņa seja ir tik skaista, kāda tā, viņam dzīvam esot, nekad nebija. Vai šīs parādības nevarētu būt par lieciniecēm tam apstāklim, ka visas ciešanas beigušās un ka laime, uz ko esam aicināti un pēc kā visu mūžu centamies, nu tiešām pilnīgi sasniegta?

Tie ir tādi savādi, lāgā neizprotami pretstati, ka cilvēki par dzīvi kurn un žēlojas un no nāves — bīstas! Viņiem nevajadzētu darīt ne vienu, ne arī otru. Kā viena, tā arī otra, pašas par sevi ņemot, nenostājas pret mums naidīgi.

Vai tās varbūt nav domas par atriebību, domas par Dievu, kas dusmīgi draud, un varbūtējām elles mokām, kas cilvēkos modina un uztur bailes no nāves, bailes no miršanas stundas tuvošanās? Ka Dievs ir, to es varu drīzāk saprast nekā to, ka viņa nav, — arī sirds man to saka, un tādēļ es viņam ticu! Bet es viņu nevaru sev priekšā stādīties kā jūdu, t. i. kā dusmīgu Dievu, kā atriebīgu soģi, kas cilvēku bērnus varētu sodīt ar mūžīgām mokām.

Dabā, visā pasaulē, mēs novērojam gaiši saprotamu pakāpenību, pakāpenību uz augšu no sastingušās, nedzīvās granīta masas uz stādiem un dzīvniekiem līdz augstākam miesīgi-garīgām radījumam, līdzcivēkam. Kādēļ šī pakāpenība ar cilvēku lai nobeigtos? Vai nenovēršami neuzmācas domas, ka šai pakāpju rindai dabīgā kārtā būtu jāturpina arvien tālāk, līdz tā nobeidzas ar tīri garīgu un vispilnīgāko būtī, ko mēs apzīmējam ar vārdu «Dievs»?

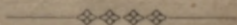
Bet kaut kādu priekšstatu no šīs visaugstākās garīgās būtības mēs varam iegūt, iziedami tikai paši no sevis, no savas būtības. Ne par velti tāpēc jau bībele mums stāsta, ka «Dievs cilvēku radīja pēc sava ģimja, pēc savas līdzības.» Uz tā pamata mēs cilvēki izcilas jeb labās īpašības piedomājam

savam Dievam bezgalīgi augstā pilnībā un ticam viņu brīvu esam no visiem trūkumiem un ierobežojumiem, kādi piemīt mums cilvēkiem. Mēs viņu stādāmies sev priekšā kā garīgu personību ar jušanas, gribas un domāšanas spējām, tāpat kā cilvēkam, bet neaptverami augstos apmēros. Tā mēs drīkstam domāt un ticēt, jo citādi mēs nespējam ar viņu stāties nekādās attiecībās, — citādi mums nav iespējams viņam atdoties mīlestībā un uzticībā, ja viņš nav mums līdzīgs. Bet pie visa tā mēs nedrīkstam aizmirst, ka viss, ko un kā mēs par viņu domājam un runājam, ir tikai cilvēciski domāts un cilvēciski runāts, un ka viņa būtība nebūtu dievišķa, ja mēs, cilvēki, to spētu pilnīgi aptvert.

Lai skatos kur skatīdamies savā dzīvē, visur man negribot jānojauž mīļa vadītāja roka. Arī tas, kas notika pretēji manām cerībām un sirds ilgām, beigu beigās man jāatzīst par tādu, kas man bijis tas labākais, — arī sāpes un ciešanas bija garam par spēka avotu! Tā es pamazām pieradinājos pacietībā un uzticībā panest to, kas nāca, un, kas nāca, tas bija tas labākais, kas varēja nākt. Lūk, tādēļ es ticu mīlestības Dievam!

Un šis mīlestības Dievs reizē varētu būt arī dusmīgs Dievs? Vai viņš labāk par mums nezina, kā tas nāca, ka mēs maldījāmies un klupām? Viņš redz visu mūsu sirds dziļākos dziļumus, — viņš zina, ko mēs ik katrs esam varējuši un gribējuši, — viņš zina un saprot, kādēļ tur viens krita un kādēļ otrs nemaldījās un nekrita.

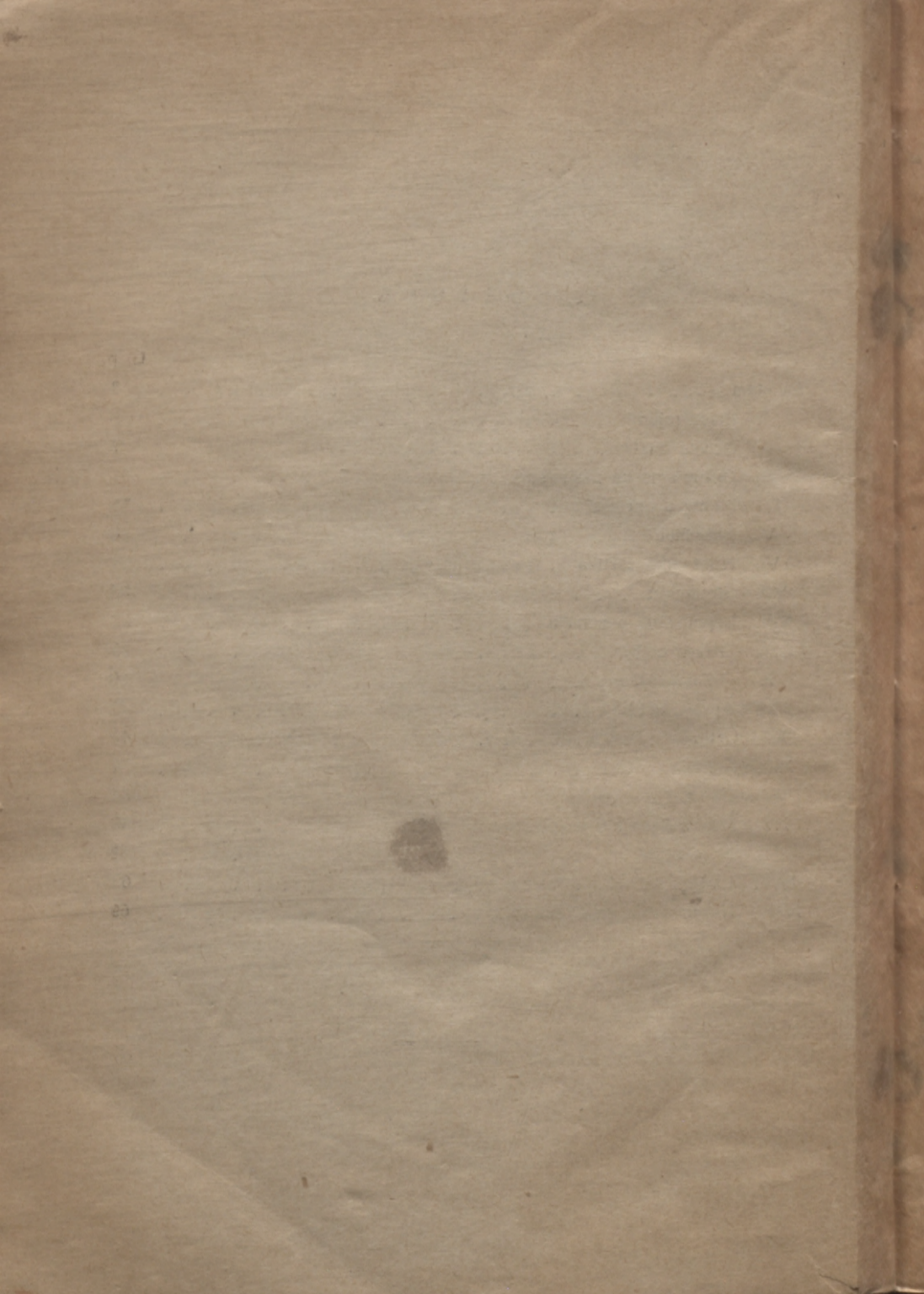
Uzticības un cerības pilni varam raudzīties uz pēdējās stundas tuvošanos. Viņa nāks, kad un kā tai būs jānāk. Kas pēc tam būs, to zināt mēs nezinām. Tomēr uz to varam palauties, ka pēdējā mūža stunda mūs nevar ievadīt ciešanās. Tādēļ domas par nāvi un miršanu lai nemet ne mazāko ēnu uz mūsu dzīvi, un, raugoties arī uz mūsu mūža pēdējo acumirkli, mūsu dzīvei vajag palikt prieka un laimes bagātai dzīvei!

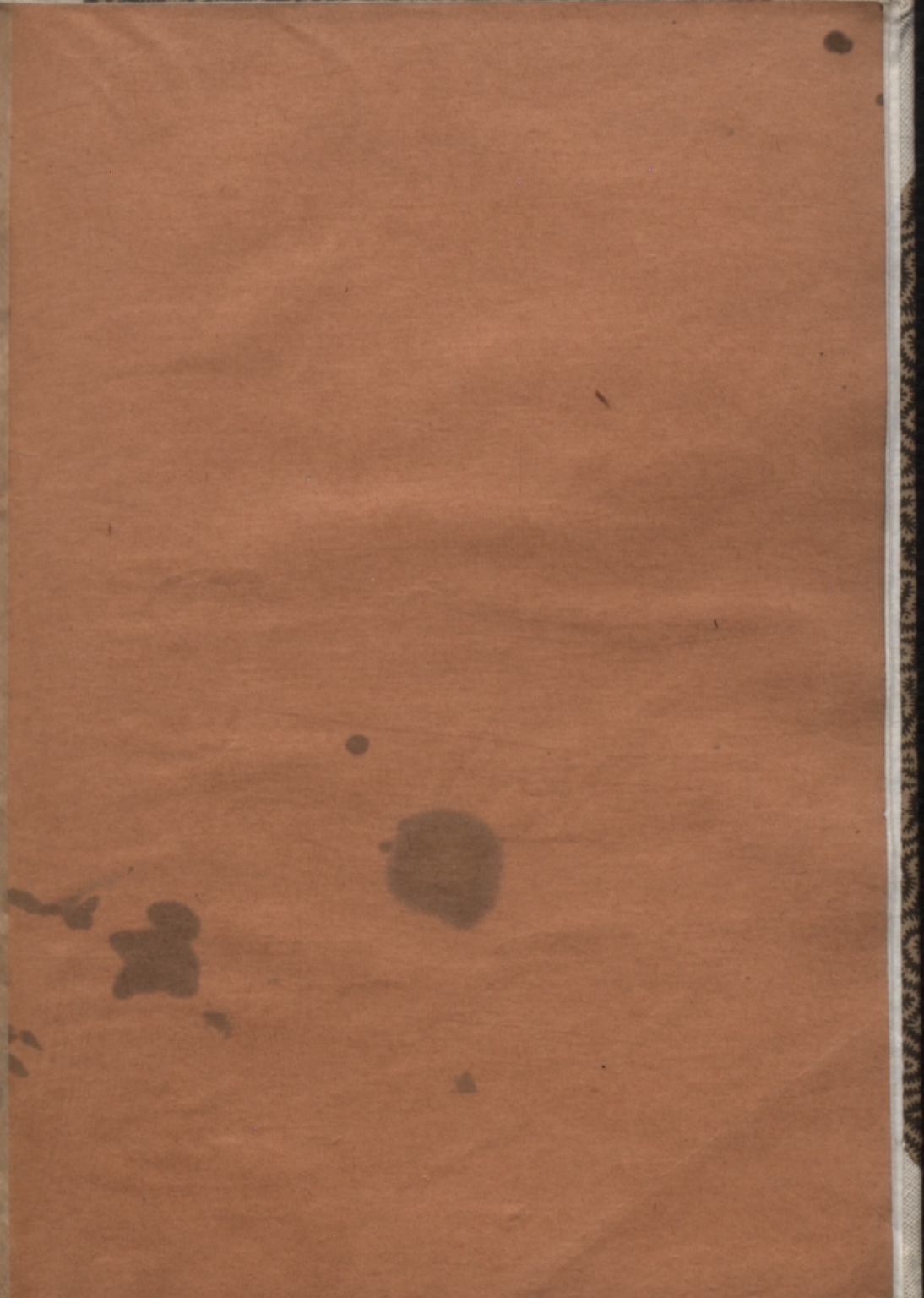

S a t u r s.

	L. p.
Ievadam	3
I. Piedzīvojumi	5
II. Dzīves mikla	7
III. Optimisms un pesimisms	11
IV. Laime un prieks	15
V. Patmīlība	18
VI. Krietnuma vērtība	21
VII. Sirdsmiers	25
VIII. Lepnība un pazemība	29
IX. Dzīves ceļš	33
X. Pašaudzināšana	36
XI. Apmierinātība	42
XII. Uzticība	45
XIII. Izglītība	51
XIV. Darbs	55
XV. Dzīves šaurums un plašums	58
XVI. Neatkarība	62
XVII. Likteņa labvēlība	65
XVIII. Nāves mikla un Dievs	69

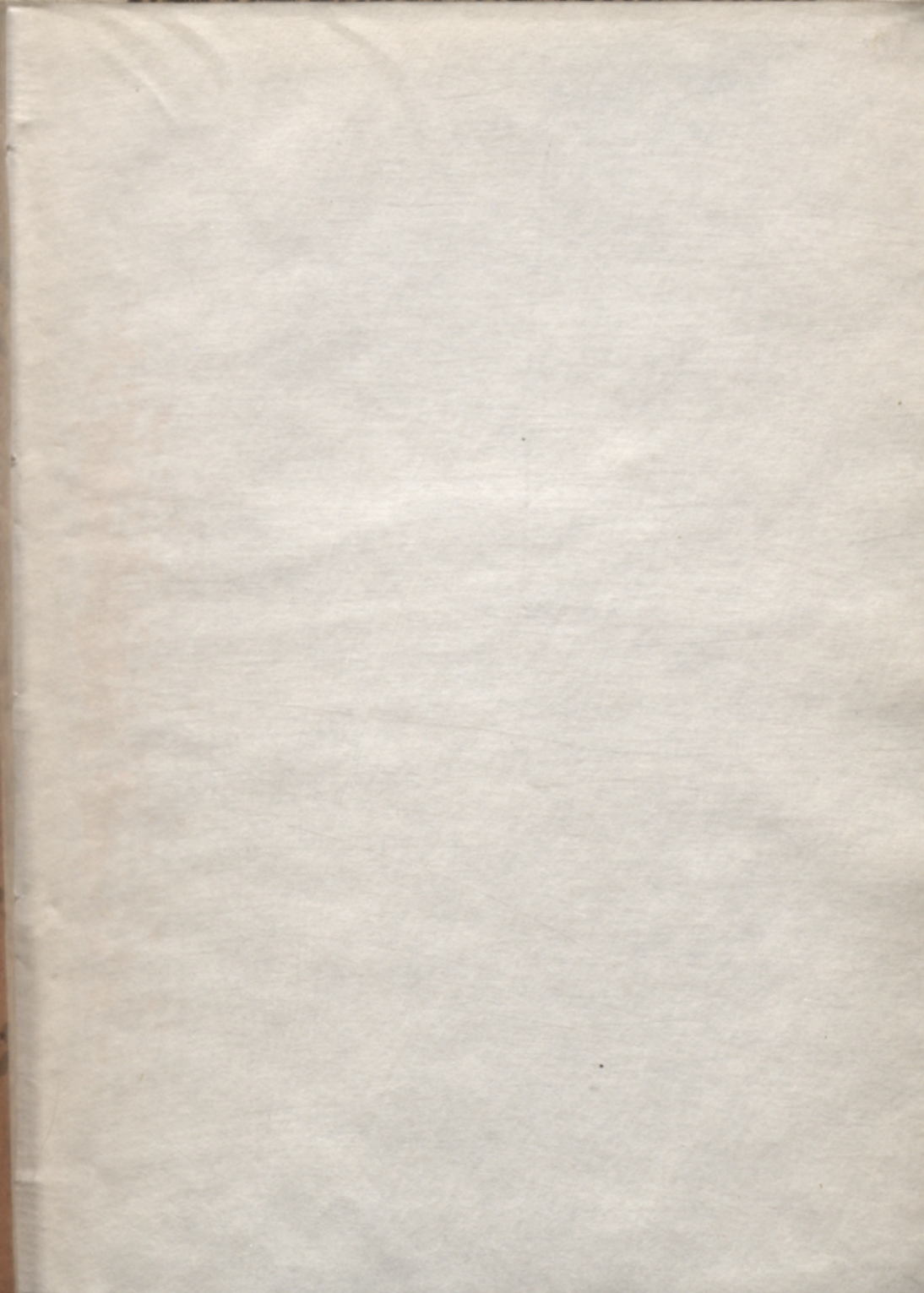

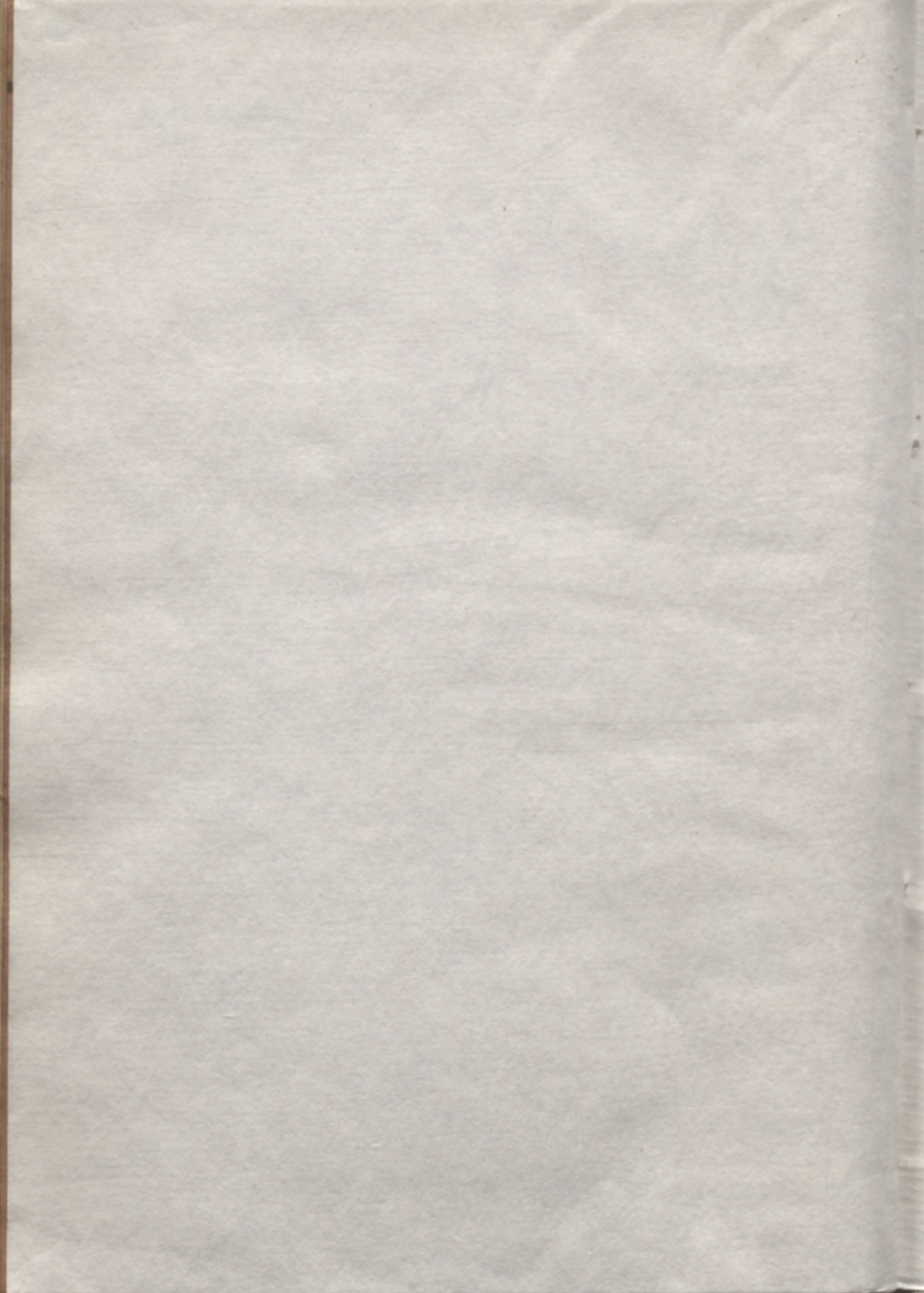

0.35

Ls 0,85

14

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309097498

92